

**BIBLIOTECA NAȚIONALĂ A REPUBLICII MOLDOVA
DIRECȚIA CERCETARE ȘI DEZVOLTARE ÎN BIBLIOTECO-
NOMIE ȘI ȘTIINȚE ALE INFORMĂRII
CENTRUL DE STATISTICĂ**

**TOPUL
CELOR MAI CITITE 10 CĂRȚI,
EDITATE ÎN ANUL 2017**

STUDIU DESCRIPTIV

**Chișinău
2018**

Director general: Elena PINTILEI

Responsabil de ediție: Vera OSOIANU

Coordonator: Valentina POPA

Alcătuitori: Margareta CEBOTARI, Natalia GHIMPU

Consultant: Ludmila CORGHENCI

Redactori: Jana BADAN, Cornelia HÎNCU, Raisa PLĂIEȘU

Coperta: Cristina CEOINAC

Procesare computerizată: Diana ODOBESCU

Topul celor mai citite 10 cărți, editate în anul 2017 : Studiu descriptiv / Bibl. Naț. a Rep. Moldova, Dir. Cercet. și Dezvoltare în Biblioteconomie și Științe ale Informării, Centrul de Statistică ; alcăt.: Margareta Cebotari, Natalia Ghimpu ; coord.: Valentina Popa ; consultant: Ludmila Corghenci ; dir. gen.: Elena Pintilei. – Chișinău : BNRM, 2018 (Tipogr. "Primex-Com"). – 60 p. : diagr., fot., tab.

Referințe bibliogr. în subsol. – 25 ex.

ISBN 978-9975-3205-3-5.

028.3

T 76

SUMAR

DE LA STUDII CANTITATIVE ALE LECTURII LA STUDII ANALITICE sau în loc de INTRODUCERE.....	4
Vera OSOIANU. PROMOVAREA CĂRȚII ȘI A LECTURII – CENTURA DE SIGURANȚĂ A BIBLIOTECII.....	7
SONDAJUL DE OPINIE „TOPUL CELOR MAI CITITE 10 CĂRȚI, EDITATE ÎN ANUL ...” PRIN PRISMA ANILOR	13
ELEMENTELE STRUCTURALE ȘI DE CONȚINUT ALE „TOPULUI CELOR MAI CITITE 10 CĂRȚI, EDITATE ÎN ANUL 2017”	19
TRANSFORMAREA SONDAJULUI DE OPINIE ÎN BRAND INSTITUȚIONAL (concluzii, recomandări).....	60

DE LA STUDII CANTITATIVE A LECTURII LA STUDII ANALITICE sau în loc de INTRODUCERE

Lectura ca fenomen social, psihologic și cultural poate fi identificată drept condiție indispensabilă dezvoltării și reușitei personale și profesionale, învățării pe parcursul întregii vieți, procesului de comunicare, activității intelectuale și spirituale, promovând abilitățile de a învăța, a ști, a face, a fi, a trăi în comunitate. În lectură sunt implicate categorii diverse ale populației, cu interese și necesități variate, cu niveluri diferite de posibilități și pregătire profesională. Astăzi conchidem privind îmbinarea organică a cărții/documentului-însoțitor și a cărții/documentului-instrument. Opiniile referitor la producția editorială, cărțile care prezintă un interes deosebit, constituie axa de centrare a tuturor structurilor, implicate și creatoare de produse de lectură: edituri, autori, biblioteci, librării etc.

În acest context, Biblioteca Națională a Republicii Moldova organizează din anul 1994 sondajul anual de opinie privind cele mai citite cărți (prin intermediul bibliotecilor, de către cititorii acestora) în anul de referință. Pe parcursul anilor, s-au cimentat parteneriate eficiente cu Camera Națională a Cărții, care oferă instrumentele de bază pentru sondaj (liste de publicații, publicații de debut etc.), precum și cu bibliotecile sistemului național, preponderent cele publice teritoriale, acestea devenind agenți intermediari între organizatorii sondajului și cititori.

În anul 2018 a fost realizată ediția a 22-a a sondajului de opinie „Topul celor mai citite cărți, editate în anul 2017”. Scopul sondajului de opinie ține de aprofundarea cunoștințelor privind producția editorială anuală, identificarea și diseminarea preferințelor cititorilor, analiza și reflectarea asupra acestora, dezvoltarea competenței de cultura lecturii și punerea la dispoziția bibliotecilor a suportului pentru dezvoltarea/promovarea lecturii.

Dintre obiectivele propuse pot fi reliefate:

- analiza și reflectarea asupra naturii producției editoriale naționale, cu accent pe cea din anul de referință;
- augmentarea rolului studiului de opinie ca instrument de luare a deciziei în promovarea lecturii, dezvoltarea colecțiilor bibliotecilor;
- scoaterea în evidență a cărților apreciate de către cititori;

- orientarea bibliotecilor spre promovarea cărților de valoare.

Lista publicațiilor incluse în chestionarul elaborat pentru realizarea sondajului este alcătuită în baza informațiilor din *Bibliografia Națională a Moldovei*, editată de Camera Națională a Cărții din Republica Moldova. Criteriile de selectare a titlurilor de carte incluse în chestionar:

- editate în perioada 1 ianuarie – 31 decembrie a anului precedent;
- autori originari din Republica Moldova sau membri ai Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova;
- editate pe suport de hârtie și în format electronic;
- cărți care țin de istoria Republicii Moldova, literatura artistică, publicistică, studii de critică și istorie literară, debut literar;
- nu sunt incluse în Top manualele școlare, literatura pentru copii, reeditările, dicționarele și operele traduse.

Prezentul studiu este structurat în câteva compartimente. Primul dintre acestea – „De la studii cantitative a lecturii la studii analitice sau în loc de introducere” reflectă intenția și viziunea autorilor sondajului de opinie, punctează problematicile, reflectă scopul și obiectivele. Articolul „Promovarea cărții și a lecturii – centura de siguranță a bibliotecii”, semnat de către Vera Osoianu, aduce în discuție informația relevantă privind importanța implicării bibliotecilor în dezvoltarea și promovarea lecturii, experiențe internaționale și argumentează inițiativa Bibliotecii Naționale privind programul anual *Lectura Central*. Următorul compartiment – „Sondajul de opinie *Topul celor mai citite 10 cărți, editate în anul ... prin prisma anilor*” prezintă o analiză comparată a rezultatelor sondajului de opinie din ultimii cinci ani, reliefând nume de autori și titluri de cărți preferate de către cititori. Metodologia și rezultatele ediției a 22-a a sondajului de opinie sunt reflectate în compartimentul „Elementele structurale și de conținut ale *Topului celor mai citite 10 cărți, editate în anul 2017*”. Ultimul compartiment al studiului – „Transformarea sondajului de opinie în brand instituțional” – poate fi prezentat drept un demers de autoevaluare al realizatorilor sondajului de opinie, dar și de reliefare a concluziilor și recomandărilor participanților la sondaj.

Prezentul studiu este destinat tuturor celor interesați de subiect, în mod deosebit personalului din biblioteci, implicat în promovarea lecturii, dezvoltarea competenței de cultura lecturii.

„Să citești cărți bune este ca și cum ai purta o conversație cu cei mai de seamă oameni ai secolelor trecute.”

(Descartes)

„De citit, citeam la întâmplare, pe apucate, și n-am studiat nimic serios. Singura mea specialitate adevărată era plictiseala pe care mi-o provoca învățătura sistematică. Îmi pregăteam însă cu grijă totdeauna câteva citate pe care la momentul oportun le debitam ca din întâmplare, ca să forțez o impresie favorabilă. Și au fost câțiva profesori care s-au lăsat înșelați, ba chiar au văzut în mine o speranță, ceea ce mă făcea să râd în sinea mea cu recunoștință deoarece, sărmanii de ei, îmi dădeau fără voie încredere.”

(Octavian Paler)

PROMOVAREA CĂRȚII ȘI A LECTURII – CENTURA DE SIGURANȚĂ A BIBLIOTECII

Vera OSOIANU,
director adjunct, BNRM

Importanța lecturii ca bază pentru cunoaștere și dezvoltare este conștientizată atât la nivel global, cât și la nivel național. Fiecare țară în parte vine cu inițiative inovaționale de suplimentare a activității structurilor infodocumentare, implicit a bibliotecilor de toate categoriile, pe segmentul formării culturii lecturii la toate categoriile de vârstă.

Biblioteca Națională a Republicii Moldova a acumulat pe parcursul anilor experiențe frumoase în acest domeniu. De remarcat în special:

- Cenaclul Literar „Miorița”, fondat în anii 70 ai secolului XX;
- Salonul Internațional de Carte, fondat în anul 1991, care, începând cu anul 2016, se extinde și apare într-o nouă formulă, respectiv Salonul Internațional de Carte Bookfest Chișinău;
- Festivalul Național al Cărții și Lecturii, fondat în anul 2011;
- Zilele Vasile Alecsandri – Mihai Eminescu;
- Simpozionul Științific Internațional „Valori bibliofile”;
- Topul celor mai citite 10 cărți;
- Clubul literar Homo Aestheticus.

Specialiștii bibliotecii au fost și rămân într-o continuă căutare în vederea amplificării rezultatelor activităților pe acest segment și, începând cu 1 septembrie 2018, Biblioteca Națională a Republicii Moldova, cu susținerea Ministerului Educației, Culturii și Cercetării și în colaborare Biblioteca Națională pentru Copii „Ion Creangă”, întreg sistemul național de biblioteci, autoritățile publice centrale și locale, a lansat la nivel național Programul Național *LecturaCentral*. Acest Program va da o nouă dimensiune activității de promovare a cărții și lecturii.

Programul Național *LecturaCentral* se va desfășura anual, pe parcursul lunii septembrie. Scopul Programului Național *LecturaCentral* ține de centrarea contribuției familiei, mediului educațional, instituțiilor de cultură, structurilor infodocumentare, mediului social și economic, ale comunității, ale factorilor de resort, ale mass-mediei

pe optimizarea interesului față de carte, promovarea lecturii, dezvoltarea culturii lecturii.

Această activitate de proporții va avea de câștigat prin implicarea tuturor instituțiilor care au tangențe cu promovarea cărții și lecturii: Uniunea Oamenilor de Creație, Uniunea Editorilor, Uniunea Scriitorilor, Institutul de Filologie al AȘM, Uniunea Compozitorilor, Uniunea Oamenilor de Teatru etc.

Pe parcursul lunii septembrie, utilizatorii și non-utilizatorii bibliotecilor vor fi invitați la diverse evenimente cărțurărești, organizate pentru avantajarea cunoașterii, stimularea interesului pentru lectură, dezvoltarea abilității persoanei nu doar de a citi un număr mare de publicații, nu doar de a citi permanent, ci, mai ales, de a înțelege, a învăța din text, a formula idei critice și creative.

În acest sens, Biblioteca Națională a elaborat un model prototip de agendă, urmând ca fiecare bibliotecă în parte să-și elaboreze agenda proprie.

Luna septembrie a fost selectată din considerentele că începe cu Ziua Cunoștințelor, marcată la 1 septembrie, iar lectura a fost din toate timpurile o bază solidă pentru cunoaștere și dezvoltare. Această lună ne oferă o suită impresionantă de evenimente cărțurărești – motive de întâlniri pe marginea cărții și lecturii.

De remarcat, în special, următoarele date importante: 1 septembrie – Ziua Cunoștințelor; 3 septembrie – sunt omagiați Ion Druță și Mihai Cimpoi; 8 septembrie – Ziua internațională a alfabetizării (științei de carte); 8 septembrie – Ziua mondială a literaturii; 15 septembrie – Ziua mondială pentru democrație; 20 septembrie – Ziua Porților Deschise (inițiativă a Consiliului Europei; zi când toate muzeele se pot vizita fără taxe); 21 septembrie – Ziua Internațională a Păcii; 26 septembrie – Ziua europeană a limbilor vorbite; 28 septembrie – Ziua internațională a accesului la informații; 30 septembrie – Ziua internațională a traducătorului etc.

Lansarea Programului Național *LecturaCentral* a avut loc pe 30 august 2018, în cadrul ședinței Clubului Literar „Homo Aestheticus”, cu genericul „Carte – răscruce de arte, răscruce de toate”, având ca moderatori pe academicianul Mihai Cimpoi și dr. Iulian Filip și invitați de onoare: Ion Hadârcă, scriitor, traducător și om politic; Valeriu Matei, poet, istoric și om politic; Vlad Pâslaru, dr. Nina Corcinschi, critic

literar; membru corespondent al Academiei de Științe, dr. Mariana Cocieru. Logic, Programul Național *LecturaCentral* include atât Salonul Internațional de Carte Bookfest Chișinău, cât și *Topul celor mai citite 10 cărți 2017*, care înseamnă, în primul rând și mai întâi de toate, carte și lectură. Lectura însoțește omul la toate etapele devenirii și dincolo de pasiune și plăcere, are un impact pozitiv imens asupra persoanei. Cuvântul scris este capabil, din punct de vedere medical, să ajute organismul atât emoțional, cât și fizic.

Lectura oferă șanse egale pentru cunoaștere și dezvoltare, care este esența existenței conștiente. Este un motiv serios de a ne consolida eforturile și a pune umărul la această înălțătoare lucrare.

Studii despre importanța lecturii

În ultimii ani, fenomenul lecturii a constituit subiectul mai multor studii, realizate de cercetători de la universități de prestigiu din Europa și SUA. Constatările acestora reprezintă un argument puternic pro lectură:

- lectura prelungeste viața omului și cu cât omul citește mai mult, cu atât trăiește mai mult,
- lectura cărților bune face omul mai bun,
- lectura poate ajuta omul să se însănătoșească mai repede,
- lectura îmbunătățește nu numai abilitățile cognitive, lingvistice etc., dar și comportamentul copiilor,
- copiii care citesc sunt mai puțin agresivi, mai calmi și mai atenți,
- lectura timpurie pune bazele pentru învățarea de-a lungul vieții,
- copiii înconjuțați de cărți au șansa de a câștiga mai mult când devin adulți,
- lectura reduce stresul la copii cu 70 %,
- lectura ține creierul sănătos.

Criza lecturii

La nivel paneuropean, statisticile invocă o medie de 20% sau 73 de milioane de europeni, sau unul din cinci adulți, ca fiind analfabeți funcțional (persoană care știe să citească, dar nu înțelege ce citește).

Se pare că situația de la noi este și mai gravă. Conform rezultatelor PISA, în Republica Moldova doar 54,2% dintre elevi au fost considerați competenți în domeniul citire/lectură.

Cercetarea statistică „Utilizarea Timpului în Republica Moldova”

demonstrează că moldovenii citesc mai puțin decât cetățenii statelor din UE.

Motivele privind criza lecturii:

- Concurența cu mass-media și tehnologia;
- Axarea interesului pe alte tipuri de activități de loisir;
- Slaba implicare a factorilor de decizie;
- Dezinteresul familiei și al societății.

Raportul Viziunea Globală a Bibliotecii, elaborat de IFLA în urma unor discuții globale, menționează tehnologia, vizibilitatea, relevanța și modificarea obiceiurilor de lectură, de rând cu finanțarea, printre principalele provocări cu care se confruntă biblioteca.

Cine promovează lectura?

- familia, prin puterea exemplului personal;
- mediul educațional, prin structurile sale formale – grădiniță, școală, universitate;
- structurile infodocumentare – bibliotecile de toate tipurile;
- mediul social;
- mediul economic – edituri difuzori de carte, companii etc.

Experiențe de promovare a lecturii

Este evident că niciun stat, nicio comunitate nu trebuie să fie indiferentă la faptul că oamenii citesc sau nu și ce anume ei citesc. În acest sens, merită remarcată experiența Franței. Este cunoscut faptul că Franța are o politică aparte de promovare a limbii, cărții, lecturii. Centrul Național al Cărții din Franța face enorm în acest sens. Salonul Cărții de la Paris, din primăvara acestui an, s-a deschis în prezența președintelui Emmanuel Macron. Și fostul președinte François Hollande menționa la Salonul de Carte de la Paris din anul 2013: „Cartea nu este o marfă ca toate celelalte, cărțile ne învață cum să trăim, ne structurează personalitatea. Trebuie să facem tot posibilul pentru ca să le redăm copiilor gustul pentru lectură”. Faptul că 90% dintre francezi au abilități bine conturate de lectură este rezultatul politicii de stat în acest domeniu.

Exemple de bune practici pe segmentul promovării cărții și lecturii pot servi, de asemenea:

- Legea Lecturii aprobată în anul 2017 în Emiratele Arabe Unite;
- Agenția Lecturii din Regatul Unit. Sub auspiciile The Reading Agency, organizație de caritate cu misiunea de a oferi șanse egale oamenilor prin sprijinirea lor în a deveni cititori încrezători și plini de entuziasm, Neil Gaiman a susținut renumita prelegere „De ce viitorul nostru depinde de bibliotecă, lectură și fantezie”. Agenția susține programe prin care oamenii învață să citească, precum și biblioteci ce încurajează lectura în general;
  - Fundația ProLectura din Germania cu președintele țării în calitate de Președinte de Onoare al Fundației;
  - Fundația de Lectură și Scriere din Olanda, cu prințesa Laurentien în calitate de președinte.

O politică eficientă de promovare a cărții și lecturii există și în SUA. Printre pilonii acestei activități un loc aparte ocupă Centrul Cărții de pe lângă Biblioteca Congresului, precum și centrele cărții organizate după model similar în toate celelalte 50 de state din componența SUA. O manifestare de top în șirul numeroaselor activități de promovare a cărții și lecturii este Festivalul Național al Cărții, organizat deja al 18-lea an de Biblioteca Congresului, care își desfășoară activitățile sub președinția șefului de la Casa Albă și a soției acestuia. Implicarea persoanelor din piramida puterii în lucrările Festivalului Național al Cărții vrea să demonstreze marea importanță a fenomenului lecturii în existența și dezvoltarea unei națiuni. La 1 septembrie 2018, Biblioteca Congresului a organizat cea de-a 18-a ediție a Festivalului Național al Cărții cu participarea a zeci de autori și un șir impresionant de activități speciale pentru persoane și familii. (<https://www.loc.gov/bookfest>). De remarcat inițiativa Bibliotecii Congresului de organizarea a Summitului Internațional al Cărții, unde experți din întreaga lume discută probleme despre viitorul bibliotecii, al cărții și lecturii în era internetului.

Profioniștii domeniului biblioteconomic și ai domeniilor adiacente menționează stimularea interesului pentru lectură ca ajutor substanțial pentru industria cărții. Potrivit Asociației Editorilor din Regatul Unit, interesul copiilor pentru cartea de ficțiune a ajutat la atingerea unor vânzări record de carte în anul 2016, de 3,5 miliarde lire sterline. Ca dovadă în acest sens poate servi articolul *Book sales hit a record as children's fiction gains in popularity* publicat la 27

aprilie 2017 de BBC News pe site-ul său <http://www.bbc.com/news/business-39718016>.

Este evident că accesul la cunoaștere la care se ajunge în mare parte prin lectură este un lucru concret și foarte important pe care îl putem face pentru cetățenii acestei țări, fiecare la locul lui de muncă și în limita responsabilităților.

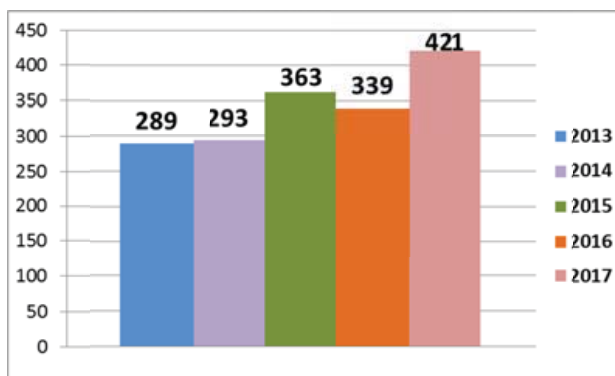
Din adânc de secole, Goethe îndeamnă generațiile de după el: „Să nu lași să treacă o zi fără să auzi, să vezi sau să citești ceva frumos”. Greutatea acestui îndemn vine din faptul, că Johann Wolfgang Goethe este una dintre cele mai de seamă personalități ale culturii universale, despre care Albert Einstein scria că este omul care știe totul și care se află pe locul întâi în topul celor mai deștepți oameni care au trăit vreodată. Acest îndemn trebuie să fie o permanență a existenței noastre. Liderii și formatorii de opinie de pe acest segment al științei și culturii au datoria și responsabilitatea de a multiplica și de a promova continuu acest mesaj.

SONDAJUL DE OPINIE „TOPUL CELOR MAI CITITE 10 CĂRȚI, EDITATE ÎN ANUL ...” PRIN PRISMA ANILOR

Sondajul de opinie „Topul celor mai citite 10 cărți, editate în anul...” a ajuns la cea de-a 22-a ediție. Pe parcursul anilor, acesta a fost bazat pe chestionare care au furnizat date privind preferințele cititorilor pentru cărțile editate în anul de referință. Domeniile de interes ale sondajului au fost permanente: istoria Republicii Moldova, literatura artistică, publicistică, studii de critică și istorie literară, debut literar. Mai jos sunt prezentate unele variabile ale sondajului prin prisma cronologică.

Numărul de participanți la sondajul de opinie în ultimii 5 ani

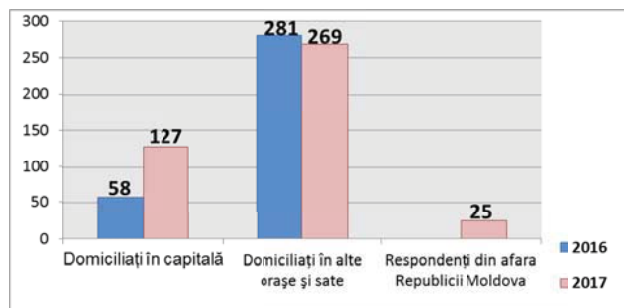
Diagrama nr.1

Pentru datele statistice prezentate în diagrama nr. 1 este important să ținem cont de următoarele: anual pentru realizarea sondajului de opinie erau distribuite preponderent în bibliotecile publice teritoriale circa 500 de chestionare tipărite. Astfel, putem conchide că pentru ultimii cinci ani ratele de răspuns/recuperare a chestionarelor variau între 50-70%.

Profilul respondenților din punct de vedere al mediului de rezidență

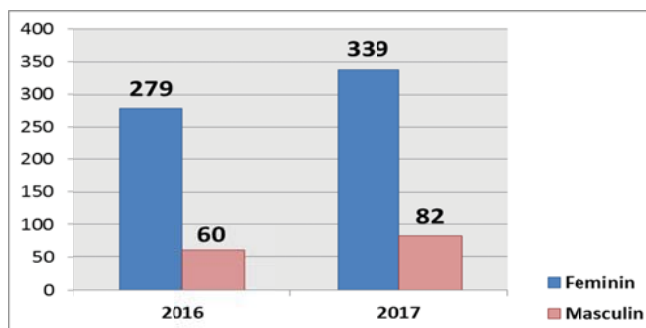
Diagrama nr. 2

Datele din diagrama nr. 2 demonstrează că în cadrul ediției a 22-a a sondajului au avut posibilitatea de a-și exprima opinia și cititorii din alte țări, interesați de edițiile apărute în anul 2017 în Republica Moldova. Este vorba de 25 de respondenți din România (București, Iași, Suceava, Rădăuți), Franța (Paris, Bordeaux). În ultimul an de ediție, locuitorii capitalei au fost mai activi, mai receptivi, numărul de participare crescând dublu.

Repartiția respondenților după gen

Diagrama nr. 3

Informația reflectată în diagrama nr. 3 confirmă că femeile sunt mai active în calitate de respondenți ai sondajului, în comparație cu bărbații, fiind mai atrase de lectură.

De ce citesc femeile mai mult decât bărbații? Acest subiect a fost

în vizorul unor investigații sociologice, care au dus la concluzia: femeile sunt mai atrase de lectură decât bărbații și cumpără mai multe cărți (https://www.dcnnews.ro/de-ce-femeile-citesc-mai-mult-decat-barbatii_252452.html). Conform cercetării statistice „Utilizarea timpului de către femei și bărbați în Republica Moldova”, realizată de Centrul Național de Statistică în perioada iunie 2011 – mai 2012, în notele prezentate la întrebarea „Cât de îndrăgită este lectura de către moldoveni?” se menționează: „În comparație cu femeile, bărbații consumă cu 10% mai puțin timp pentru informare online și cu 8% mai puțin timp pentru lectura cărților în format de hârtie” (<http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&id=4446&idc=350>).

Repartiția respondenților după vârstă

Diagrama nr. 4

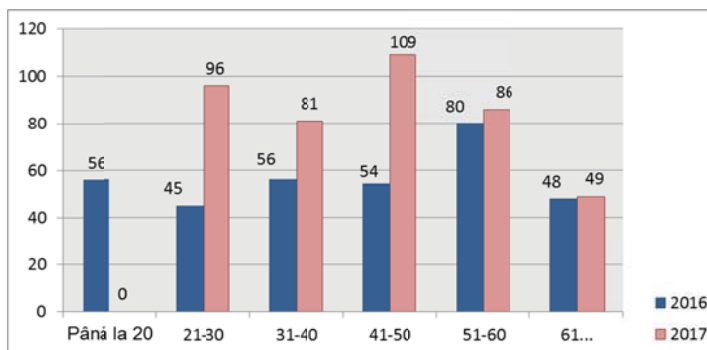
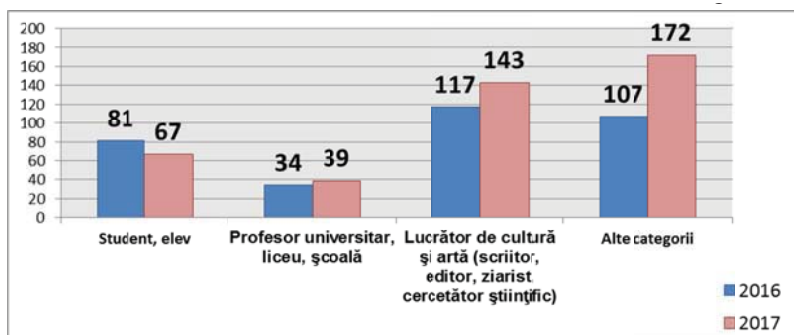

Diagrama nr. 4 reflectă dublarea numărului de respondenți cu vârsta cuprinsă între 41-50 de ani. Explicația o găsim în aceeași cercetare statistică „Utilizarea timpului de către femei și bărbați în Republica Moldova”, menționată în explicația diagramei nr. 3. Conform datelor acestei investigații, „... moldovenii cu vârsta de peste 35 de ani citesc cărți tradiționale ...” (<http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&id=4446&idc=350>). Observăm o majorare a numărului de respondenți cu vârsta cuprinsă între 21-30 de ani, fapt ce denotă sporirea interesului pentru lectură al reprezentanților acestei categorii.

Sub raport profesional respondenții au fost structurați în patru categorii

Diagrama nr.5

În funcție de ocupație, structura eșantionului de respondenți, conform datelor din diagrama nr. 5, nu prezintă mari schimbări. Realizarea sondajului pe parcursul verii a avut drept urmare reducerea numărului de elevi și studenți participanți la sondaj. În schimb s-au dovedit a fi mai interesați și mai receptivi lucrătorii din domeniul culturii. A crescut considerabil numărul persoanelor care au menționat alte categorii de ocupații. Pentru viitor ar fi necesară o prezentare a unei palete mai largi de categorisire a structurii profesionale a respondenților.

O analiză succintă a sondajelor de opinie, realizate în perioada 2013-2017, scoate în evidență editurile cu cele mai multe prezențe în topurile anuale ale preferințelor de lectură:

<i>Denumirea editurii</i>	Număr de titluri intrate în „Top 10 cele mai citite cărți ale anului...”
Top – 2017	
Prut Internațional	5
ARC	1
CartDidact	1
Editura pentru Literatură și Artă	1

(S. n.)	2
Top – 2016	
Prut Internațional	3
Cartier	2
Litera	1
Estetini	1
Învățătorul Modern	1
Tocono	1
Știința	1
Top – 2015	
Cartier	3
Bestseller	1
Cultura	1
Lumina	1
Notograf Prim	1
Tipocart Print	1
Tocono	1
(S. n.)	1
Top – 2014	
Cartier	3
Prut Internațional	2
ARC	1
Pontos	1
Tehnica-UTM	1
(S. n.)	2
Top – 2013	
TipoMoldova (Iași)	2
ARC	1
Cartea Românească (București)	1

Casa de pariuri literare (București)	1
Editura pentru Literatură și Artă	1
Lexon-Prim	1
Prut Internațional	1
(S. n.)	2

Datele din tabelul de mai sus demonstrează că, pe parcursul ultimilor cinci ani, cărțile preferate în edițiile Topului au apărut la editurile Prut Internațional, ARC, Editura pentru Literatură și Artă. Putem conchide asupra unui echilibru al numărului de titluri de carte, incluse în ultimii cinci ani în chestionarele sondajului, fiind prezentate anual în jur de 190 de cărți. În același timp, se reliefează o scădere considerabilă, din an în an, a numărului de edituri prezente în sondaje, de la 58 de edituri (Top-2013) la 39 de edituri (Top-2017).

ELEMENTELE STRUCTURALE ȘI DE CONȚINUT ALE „TOPULUI CELOR MAI CITITE 10 CĂRȚI, EDITATE ÎN ANUL 2017”

Chestionarul elaborat pentru „Topul celor mai citite 10 cărți, editate în anul 2017” a solicitat opinia cititorilor pentru 192 de titluri din aparițiile editoriale ale anului, structurate după cum urmează:

- Literatura artistică, critică literară, publicistică în limba română – 135 cărți (inclusiv 114 cărți în limba română, 21 cărți în limba rusă);
- Debut literar – 35 cărți (inclusiv 29 cărți în limba română, 6 cărți în limba rusă);
- Istoria Republicii Moldova – 22 cărți (inclusiv 19 cărți în limba română, 3 cărți în limba rusă).

Specificul ediției a 22-a a sondajului – diseminarea mesajelor și a chestionarului online în Google Forms, fapt ce a contribuit la atragerea unui număr mai mare și divers de respondenți. Sondajul a fost realizat pe parcursul a trei luni (15 mai – 15 august 2018).

În vederea promovării acestui sondaj au fost realizate mai multe acțiuni. Chestionarul online „Topul cele mai citite 10 cărți, editate în anul 2017” a fost promovat pe paginile Facebook, administrate de Direcția de Cercetare și Dezvoltare în Biblioteconomie și Centrul de Statistică. Printr-o scrisoare/adresare specială, bibliotecile au fost informate despre lansarea sondajului online și modul de promovare în rândul cititorilor activi.

În chestionar au fost solicitate date socio-biografice: domiciliul, vârsta, profesia, genul participanților. Aceste date au fost utilizate strict în scopuri profesionale, în deosebi, pentru a compara schimbările produse anual în structura cititorilor interesați de lectură.

Cei mai receptivi la propunerea de a-și exprima opiniile de lectură au fost locuitorii din municipii și orașe/centre raionale – 318 respondenți (76%). Respectiv, numărul locuitorilor rurali/respondenți ai acestui sondaj este de 103 persoane (24%) (a se vedea Diagrama nr. 2). În perspectivă este necesară orientarea pentru creșterea ratei de participare a cititorilor din sate privind expunerea opiniilor de lectură. Mai specificăm că în cadrul ediției a 22-a a *Topului*, cei mai activi cititori sunt locuitorii raioanelor Hâncești (37 participanți), Telenești (23) și Orhei (20). Din raioanele Călărași, Rezina și Strășeni au par-

icipat câte 16 respondenți, Ștefan Vodă (14), Râșcani (13), Cahul și Cantemir câte 11 respondenți, Ialoveni (10). Din celelalte raioane au parvenit de la 4 până la 9 răspunsuri la chestionar. Unele raioane au o participare slabă în completarea chestionarelor. Doar 1-3 respondenți au reacționat din raioanele Basarabeasca, Căușeni, Cimișlia, Glodeni, Șoldănești. Nu s-a regăsit, în analiza datelor sondajului, niciun respondent din raioanele Criuleni, Dondușeni, Edineț, Nisporeni și Taraclia.

Evident că aceste rezultate denotă unele carențe în organizarea sondajului online, necesitatea de a atrage atenția bibliotecilor publice teritoriale asupra eficientizării metodelor de promovare a acestui top.

Chestionarele completate de către respondenții sondajului de opinie ne permit elaborarea următorului tablou al preferințelor acestora în „Topul celor mai citite 10 cărți, editate în anul 2017”:

Literatură artistică, critică literară, publicistică:

Dabija, Nicolae. Te blestem să te îndrăgostești de mine! : Cartea iubirilor imposibile – 189 aprecieri (45%)
Silvestru, Aurelian. Îngerii dispar în ploaie – 137 aprecieri (33%)
Filip, Iulian. Luna-i una, merele-s mai multe : 100 poezii de dragoste și de durere din dragoste ori din lipsă de dragoste – 112 aprecieri (27 %)
Pilchin, Maria. Poezie, Eros și Putere – 88 aprecieri (21 %)
Caranfil, Ninela. Bărbații din viața mea : (Eseuri, portrete de creație, tablete, aduceri-aminte, omagieri...) – 77 aprecieri (18 %)
Harjevschi, Mariana. Iulian Filip : Balanța Vărsătorului, Vederea Mergătorului – 76 aprecieri (18%)
Hadârcă, Ion. Perfectul (des)compus – 64 aprecieri (15%)
Calancea, Lilia. Sub constelația Lyrei – 57 aprecieri (14 %)

Debut literar:

Vovc, Vitalie. Alertă oranj sau Pe alocuri, viscole : [eseuri] – 59 aprecieri (14 %)
--

Istoria Republicii Moldova:

Ciocanu, Sergius. Orașul Chișinău : Începuturi, dezvoltare urbană, biserici (secolele XV-XIX) = City of Chisinau : The beginnings, urban development, churches (15th 19th centuries) – 64 aprecieri (15 %)
--

Literatură artistică, critică literară, publicistică

Dabija, Nicolae. Te blestem să te îndrăgostești de mine! : Cartea iubirilor imposibile : [roman] / Nicolae Dabija ; cop.: Andrei Dorgan. – Chișinău : Editura pentru Literatură și Artă, 2017 (Tip. Ed. „Universul”). – 432 p. – ISBN 978-9975-3014-7-3. – 5000 ex.

Nicolae DABIJA, scriitor, istoric literar și om politic din Republica Moldova, membru de onoare al Academiei Române (2003) și membru corespondent al Academiei de Științe a Moldovei (2012). În calitate de redactor-șef al săptămânalului *Literatura și arta*, editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Moldova, a avut un rol important în lupta de renaștere națională din Republica Moldova de la sfârșitul anilor 1980. În anul 2005 este ales președinte al Forumului Democrat al Românilor din Republica Moldova, organizație neguvernamentală de cultură și drept, la care au aderat peste 150 de organizații culturale, uniuni de creație, ONG-uri. Din anul 2016 este președinte al Mișcării „Sfatul Țării-2”, asociație nonguvernamentală care și-a propus unificarea națiunii române.

(Nicolae Dabija. Accesat 28.08.2018.

Disponibil: https://ro.wikipedia.org/wiki/Nicolae_Dabija)

***

DRAGOSTE ȘI BLESTEM: POVEȘTEA TA, POVEȘTEA MEA, POVEȘTEA NOASTRĂ...¹

*Larisa UNGUREANU,
critic de teatru, doctor în studiul artelor*

„Te blestem să te îndrăgostești de mine!” este titlul noului roman, semnat de Nicolae Dabija. Precedentul, „Temă pentru acasă”, scris acum zece ani, rămâne a fi încă unul dintre cele mai citite romane în spațiul românesc.

Noul roman, care are subtitlul „Cartea iubirilor imposibile”, autorul îl dedică „îndrăgostiților de toate vârstele, celor care au iubit, care iubesc sau care vor iubi”. Câți dintre noi își „ascund” iubirile sau se tem să iubească?!... Probabil, mulți... Câți dintre noi au căutat în iubire un refugiu, dar au găsit... iadul de pe pământ! De ce, uneori, iubirea a fost sau este imposibilă?

Coperta a patra a romanului redă un dialog de toată frumusețea! Iată-l: „– Mă iubești? mă întreabă ea sub clar de lună. – Da. – Mult de tot? – Mult de tot. – Și ai putea face totul pentru mine? – Aș putea, afirm cu încredere. – Dacă mă iubești mult de tot și zici că ai putea face totul pentru mine, atunci, te rog, să nu mă mai iubești...”

Un dialog demn de pana unui mare maestru! Personajul principal, arhitectul Vlaicu, (pasaje din roman ne demonstrează o profundă cunoaștere a arhitecturii orașului) a fost la un pas de moarte. L-a salvat, printr-un apel telefonic la Urgență, Oana Nour. Acesta este numele „binefăcătoarei”, al celeia care o dată i-a salvat viața lui Vlaicu, iar altă dată – nu. Despre „cealaltă dată” este această carte: cartea iubirilor imposibile! Care este atât de a „noastră”! S-ar putea să încapă în ea și povestea ta, și povestea mea, și povestea noastră. Iubirile din roman sunt trăite pe meleagurile noastre. O bună parte din acțiune se desfășoară la Chișinău.

Merită să fie citită această carte, care nu este doar o poveste de dragoste „între a fi fericit și a fi cu mine”, ci cuprinde câteva zeci de

---

¹ UNGUREANU, Larisa. Dragoste și blestem: povestea ta, povestea mea, povestea noastră... [Accesat 28.08.2018]. Disponibil: <https://orasulmeuchisinau.wordpress.com/2018/01/22/dragoste-si-blestem-povestea-ta-poveastea-mea-povestea-noastra/>

istorii de dragoste. Fiecare din ele ar putea fi subiectul unui alt roman.

Cartea este scrisă într-o frumoasă limbă română, vorbită azi, vorbită la noi, aici, la Chișinău sau în alte localități, de oamenii noștri. Am simțit o enormă plăcere s-o citesc, să mă „cufund” în amezițoarele istorii de dragoste. „Ce-nseamnă să iubești, domn` Edmond? – Să fii fericit în infern. Asta înseamnă.”

Am citit această carte pe îndelete. Vreo două luni. „Ce-i asta?” mă ntrebam. Ceva halucinant. Îmi era teamă să nu se termine... Iar după ce am ajuns la „Sfârșit”, mă gândesc mereu la romanul lui Nicolae Dabija. „Te blestem să te îndrăgostești de mine!” Ce titlu! E ca o magie...

***

RECENZIE „TE BLESTEM SĂ TE ÎNDRĂGOSTEȘTI DE MINE” DE NICOLAE DABIJA²

Arianna SUDUC,
editor GoodRead.ro

După ce am citit *Tema pentru acasă* de Același autor (da, cu A mare), mi-am promis că voi citi tot ce iese din mâinile sale de acum încolo. *Te blestem să te îndrăgostești de mine* a venit în întâmpinarea mea ca un taifun. M-a zdruncinat asemenea unui val căruia nu m-am putut opune. M-a sfârâmat la fel cum a făcut-o și *Tema pentru acasă*, poate chiar mai mult de-atât.

Vântul suflă de unde vrea, și tu îi auzi glasul, dar nu știi de unde vine și nici unde se duce.

Romanul domnului Dabija m-a găsit pe mine, nu eu pe el. Deși știam că așa va fi intitulat, nu am știut la ce să mă aștept, întrucât autorul reușește să valseze cu temele propuse în creațiile sale; nimic repetitiv, poate doar dragostea. Exact ca în viață.

Te blestem să te îndrăgostești de mine însumează toate poveștile de dragoste imposibile. Oana Nour este o tânără care refuză, inițial, să fie fermecătoare, deoarece vrea ca nimeni să nu se îndrăgostească de ea.

---

² SUDUC, Arianna. Recenzie „Te blestem să te îndrăgostești de mine” de Nicolae Dabija. [Accesat 20.08. 2018]. Disponibil: <https://booknation.ro/recenzie-te-blestem-sa-te-indragostesti-de-mine-de-nicolae-dabija/>.

Dură, rece, imposibil de înțeles, Oana reușește să îl facă pe El să o iubească mai mult decât orice, deși l-a avertizat să nu o facă. Să nu cadă în capcana dragostei, deoarece ea nu poate iubi pe nimeni. Și totuși..

Cred că fiecare femeie se identifică, la un moment dat, cu Oana Nour. Autorul a reușit să traseze trăsăturile personajului feminin asemenea unei zeițăi, în ochii persoanei iubite, fapt ce subliniază ideea că frumusețea este relativă și e diferită în ochii fiecăruia.

Când am să pot spune exact cât de mult te iubesc, înseamnă că te iubesc puțin.

Te blestem să te îndrăgostești de mine este un roman sublim, care, prin simpla narare a unei povești de dragoste (im)posibile, reliefează faptul că iubirea este o ciură de care nu se moare, dar nici nu se trăiește. Nicolae Dabija este unul dintre puținii autori contemporani cărora nu le este teamă să abordeze subiecte dificile și sensibile, lucru care îl obligă pe cititor să se îndrăgostească iremediabil de scriitura sa.

Total diferită de *Tema pentru acasă*, *Te blestem să te îndrăgostești de mine* este o lectură ceva mai ușoară, dar cu aceeași încărcătură emoțională. *Te blestem să te îndrăgostești de mine* încapsulează povestea de iubire a cuplului primordial din Basarabia, poveste care este un soi de ac de siguranță, pilon de sprijin pentru ceea ce numim astăzi *n-a fost să fie*. Un adevărat poem epic, opera lui Dabija dobândește, pe parcurs, un lirism extraordinar, în care visezi, te pierzi și, într-un final, te regăsești. Exact ca-n viață.

Literatură artistică, critică literară, publicistică

Silvestru, Aurelian. Îngerii dispar în ploaie : [nuvele] / Aurelian Silvestru ; il. de aut. ; cop.: Sergiu Stanciu. – [Chișinău] : Prut Internațional, 2017 (Combinatul Poligrafic). – 143 p. – ISBN 978-9975-54-333-0.

Aurelian SILVESTRU, scriitor, psiholog, publicist și pedagog din Republica Moldova, fondatorul și directorul Liceului de Inventică și Creativitate „Prometeu-Prim” din Chișinău. În prezent este lider al Forumului Democrat al Românilor din Republica Moldova și editorialist la *Vocea Basarabiei*. Ca specialist în domeniu a publicat câteva manuale de psihologie. Ca scriitor și publicist a scris și a publicat eseuri, cărți de istorie pentru copii, culegeri de aforisme, de cântece pentru copii, precum și o serie de romane. Cărțile lui Aurelian Silvestru reflectă teme importante, precum istoria, spiritualitatea și moralitatea.

(Aurelian Silvestru. Accesat 28.08.2018.

Disponibil: https://ro.wikipedia.org/wiki/Aurelian_Silvestru)

***

CUVÂNT-ÎNAINTE³

Aurelian SILVESTRU,
scriitor, psiholog, publicist, pedagog

Când scriu, nu prea răspund la telefon. În ziua aceea însă, mă căuta bunul meu prieten Iulian Filip.

– Ce faci?

Îi spun. Poetul rostește o frază de politețe și trece la subiect:

– N-ai vrea să-mi fii nănaș?

– În ce sens?

– Să mă cununi.

Mușenia în care mă aruncă îl obligă să-mi explice:

– Plec în Italia, la fiică-mea, Adriana. Se cunună.

– Felicitări!

– Dar noi, cu Vera, suntem încă necununați.

Înțeleg unde țintește.

– Când vrei s-o faci?

– Păi...azi.

– Glumești?

– Am, pentru mâine, bilet la avion.

– Bine. Dă-mi două ore, să pun totul la cale.

– Mai repede nu poți?

– Te răzgândești, dacă târăgănăm?

– Mai știi? Cu ce să te ajut?

– Doar cu prezența.

La ora stabilită, ne întâlnim în fața bisericii din curtea școlii. Avem tot ce ne trebuie. Dar, când se ajunge la schimbul de inele, Iulian prinde a-și pipăi buzunarele și zice:

– Nu le am.

– Erau la tine, îi amintește Vera.

– Le-am uitat acasă.

– Ce facem?

---

³ SILVESTRU, Aurelian. Cuvânt-înainte. In: Aurelian SILVESTRU. Îngerii dispar în ploaie. Chișinău: Prut Internațional, 2017, pp. 3-5.

Încerc să-l scot din situație și smulg dintr-un buchet de flori un lujer.

– Ce romantic! Exclamă cineva.

Mlădița însă e rigidă și se rupe. Atunci preotul înjgheabă două verighete dintr-o lumânare și „mirii” pășesc în fața altarului, uniți prin cele mai poetice inele.

În ziua când revine din Italia, finul îmi oferă o carte.

– M-am delectat cu ea cât am zburat prin ceruri. Merită s-o citești.

E un volum de Gabriel Garcia Marquez: *A trăi pentru a-ți povesti viața*. Poetul sesizează întrebarea din privirea mea și adaugă:

– M-am gândit că n-ar fi rău să-ți povestești și tu viața într-o carte. Ai suficiente elemente pentru asta.

Când spune *elemente*, se referă, probabil, la cele câteva proze scurte în care am atins, tangențial, tema copilăriei.

– Nu știu... Nu cred că e momentul.

– Mai gândește-te, insistă finul. În fond, majoritatea lucrurilor bune ni se întâmplă tocmai atunci, când ni se pare că nu e chiar momentul potrivit...

Ideea e captivantă, dar o abandonez și mă refugiez în alt proiect. După *Amintirile...* lui Ion Creangă, nu prea ai ce spune în literatura de la noi: s-a spus aproape totul.

Trece un an și iată că un alt prieten (poetul Vasile Romanciuc), în numele Editurii Prut, vine cu propunerea de a-mi edita o nouă carte. Mă bucur. Dar ce să le ofer?

– Poate scrii ceva pentru adolescenți ? îmi sugerează.

Astfel, revin la ceea ce am discutat cu Iulian.

„Viața nu e ceea ce ai trăit deja, afirmă Gabriel Garcia Marquez, ci mai degrabă ceea ce îți amintești că ai trăit”.

Amintirea însă trebuie să treacă neapărat prin „malaxorul” fanteziei. În fond, nu există scriere în care autorul să nu-și încifreze, într-un fel sau altul, experiența personală. Doar că scriitorul nu este un fotograf care înregistrează și redă întocmai un eveniment. El trebuie să plăsmuiască, nu să depună mărturii. Literatura e suflet...

Cu aceste gânduri, am plonjat în amintirile ce s-au sedimentat de-a lungul anilor în subconștientul meu. M-am întors plin de emoții și impresii. Unul Dumnezeu știe cât adevăr conțin. Poate că sunt doar

vise? Poate că însăși viața e un vis pe care îl percepem ca realitate?
Răspunsul îl veți descoperi în paginile ce urmează...

„Odată ce înveți să citești, vei fi pentru totdeauna liber.”
(Frederick Douglass)

„Poate că nu sunt zile ale copilăriei mai intens trăite decât cele pe care aveam impresia că le-am abandonat fără a le fi trăit, cele pe care le-am petrecut în compania unei cărți bune.”
(Marcel Proust)

Literatură artistică, critică literară, publicistică

Filip, Iulian. Luna-i una, merele-s mai multe : 100 poezii de dragoste și de durere din dragoste ori din lipsă de dragoste / Iulian Filip ; ed. îngrijită de Mariana Harjevschi ; coord.: Lidia Kulikovski ; pref.: Mihai Cimpoi. – Chișinău : [S. n.], [2017]. – 194 p. – ISBN 978-9975-84-052-1.

Iulian FILIP, doctor în filologie, Maestru în Arte, poet, prozator, eseist, dramaturg și folclorist. Activează la Academia de Științe a Republicii Moldova, sectorul de folclor, în cadrul Institutului de Filologie. Este decorat cu Medalia „Mihai Eminescu” (1998), cu Ordinul de Onoare al Republicii Moldova „pentru merite în dezvoltarea literaturii, activitate publicistică prodigioasă și contribuție la promovarea valorilor naționale” (2010), cu Ordinul Național „Serviciul Credincios”, în grad de Ofițer al României (2014) ș.a. În versurile sale poetul cultivă un stil clasic, tradițional, sugestiv, contribuind la dezvoltarea poeziei și dramaturgiei pentru copii prin numeroase cărți. Este autor al unui roman eseistic și al mai multor studii științifice în folcloristică. Piesele sale pentru copii și pentru maturi au fost montate în câteva spectacole. În același timp este autor de texte pentru cântece de factură populară, corale și de estradă, autor de librete.

(Iulian Filip. Accesat 28.08.2018.

Disponibil: https://ro.wikipedia.org/wiki/Iulian_Filip)

***

VARIAȚII (EXISTENȚIALE) PE TEMA MĂRULUI ȘI A DRAGOSTEI⁴

Mihai CIMPOI,
academician, critic și istoric literar

Noul volum al lui Iulian Filip, *Luna-i una, merele-s mai multe*, se impune, ca de obicei, printr-o formulă grafică (precum ne-a obișnuit de atâtea ori) și printr-o structură originală. Dăm de variații, de natură existențială, bineînțeles, pe tema Mărului și a unor izomorfisme (floare, salcâm, frunze, iarbă), dar și pe tema eternă a Dragostei. Volumul conține și un grupaj de eseuri semnate de liceeni, angajați într-o discuție interactivă despre felul în care au receptat poezia, dar și în care înțeleg *ce este* acest sentiment care acaparează întreaga Ființă și dă un sens înalt existenței umane.

De ce liceenii? ne întrebăm. Fiindcă ei sunt cei mai frământați de o asemenea stare totală și sunt deschiși spre dezbateri, reprezentând în acest caz ceea ce Umberto Eco denumea lectorul model. Prilej fericit de verificare cu cei cărora li se adresează prioritar și de afirmare a cititorilor în calitate de...eseiști.

Volumul se prezintă, esențialmente, ca un *corpus* liric, unitar, deși bazat pe o varietate mare de forme și formule: romane, stanțe, miniaturi, colinde, pasteluri, note sentimentale de album. Se merge pe un registru larg cuprinzând momente, stări sufletești, meditații, toate reprezentate și prin scheme grafice ce au rostul de a crea o atmosferă, o dominantă a trăirilor, un tonus al discursului po(i)etic. Pornind de la semnificațiile simbolice ale *mărului*, poetul începe să contureze un univers al dragostei, construit din micul univers al casei, cu proiecții mai largi în înalțuri și în sfere mai tainice, mai obscure și cu localizări standardizate - în spirit romantic - în gări, aeroporturi, târâmuri străine. Este un *neoromantic* care nu se logodește cu depărtările, acestea prezentând o *stranietate*, care-i aprinde dorul de întoarcere. Momentele de revenire bucură cel mai mult sufletul, fiind surprinse din fuga condeului: „Aripat ca-n vechile romane, / de la Glasgow până-n Chișinău / am schimbat, să știi trei avioane / doar de dorul, doar de dragul tău”

---

⁴ CIMPOI, Mihai. Variații (existențiale) pe tema mărului și a dragostei. In: Iulian Filip. *Luna-i una, merele-s mai multe*. Chișinău, 2017, pp. 5-10.

(*Spre casă*, cu mențiunea: 12 aprilie 1997, aterizând la Chișinău).

Dăm în atari instantanee de o strategie lirică, ce trădează o convingere fermă a poetului: el identifică arta iubirii (*ars amandi*) cu arta poetică (*ars poetica*), pentru el sentimentul *frumos* al dragostei trebuie exprimat într-o poezie frumoasă. De aceea, renunță la tiradele retorice specifice poeziei erotice cultivând forme miniaturale (catrene, tristihuri) și realizând, în fond, bagatele lirice grațioase: „Mi-a făcut un rai de-o clipă / c-un surâs și o privire - / dădea-n mugur o aripă, / încolțea o nemurire” (*Dragoste dintâi*); „Taie-mi aripile, / zăvorăște-mă-n colivie - / în ceruri m-am pornit să zbor / și-am ajuns în pustie” (*Amorțea de zbor*).

Clipele fericite, de efuziune sentimentală alternează cu clipe mai tensionate, dramatice puse sub semnul meditației asupra trecerii timpului (“marii trecerii”), asupra vieții/ morții: „Flux-reflux... Marea și malul... / Joc neobosit, ca noi cu ale noastre - / tensiuni fragile, aripi roz-albastre, / ca malul și marea, ca luna și valul...” (*Marea și malul*); “Noaptea ne învață împăcarea / cu imensa, infinita moarte, / tainica, sublima născătoare / a pustietății și a toate” (*Lacrimă ironică*); „Nu că mă tem. Mă cutremur / tu dormi atât de departe / la pieptul meu adunată... / Și-i întuneric ca-n moarte. // Nu că pun preț pe viața-mi, / dar dormi în cealaltă parte / cu fața întoarsă spre mine... / Și-i întuneric ca-n moarte” (*Cafea neagră*).

Stări mai complexe, exprimate și cu un anumit tâlc parabolic conțin *Cuibul răvășit de așteptare*, *Dărâmarea frunzelor de arțar pe ceruri rostogolite*, *Conocari*, *Participarea oglinzii*, *Lup solitar*, *Cântar de aeroport*, *Elegia dramatică a golului*, *Profetul trist*, *Pârg*, *Casa ostenită*.

O asemenea contrapunctare dramatică a momentelor și stărilor sufletești, puse, de regulă, într-o ramă romantică (marea, luna, noaptea – cea „cu împăcări”, dar și cea cu gânduri rele, „cea cu multă noapte”, cerurile) se face mai întâi în poeziile ce abordează tema Mărului care simbolizează deopotrivă dulcele și amarul, înălțare și cădere (din “cerul mult” în „lutul mut”), creștere și descreștere, rotire și stagnare. Firește el apare cu semnificațiile simbolice cunoscute: de pom al cunoștinței (ca în folclorul nostru), de fruct al nemuririi (ca în Grădina Hesperidelor), de atribut al fecundității *Verbului divin* (ca în *Cântarea Cântărilor*), de păcat originar (ca în Biblie). Poetul nostru vorbește despre *nesfârșirea mărului*, despre “gura lumii”, “care otrăvește / tot ce se poate întâmpla / înăuntrul dulcelui, / în afara întrebării”, despre viermele care nu doar sapă „tuneluri dulci”, dar sfredelește și inima poetului care... „numai dulce nu e, înveninată”, despre mărul uscat

din care nu mai iese primăvara, despre merele din celălalt Pom – al Vieții, în care merele, deși mușcate, deși împărțite, încap în conceptul paradisiac al ÎNTREGULUI, despre cel de-al doilea pom care are o jumătate putredă și alta dulce, o jumătate coaptă și alta verde (il iei în mână și simți, zice poetul, „cum te divizează, / cum te împarte, / cum te pulverizează”).

Dăm și de o fraternizare antropomorfică cu mărul în spirit eminescian, într-o odeletă jucăușă ce beneficiază de o inventivitate verbal inspirată: „Mărul frate, / rănai de departe, / de unde se-mparte / totul la toate / și nu se socoate. // Mărul, vărul, / măr-adevăruț, / întinsul cerului, / rotitul eului, / eului greului, / măsura hăului. // Mărul, unule, / mărul, bunule, / împărțitorule, / judecătorule, / adunătorule, / mângâietorule. // Mărul frate, mărul toate” (*Recitare neoprită a mărilor rotite*).

Firește, liceenii au surprins faptul că mărul “bătut de toate”, “răscopt”, “înghețat” sau “încoronat” definește stările lăuntrice, intrinsece ființei (Cătălina Dumbrăveanu), întâlnirea dintre „Eu cu Mine” (Natalia Ernicioi), că simbolul trenului exprimă drumul vieții (Diana Guzun), că dragostea e sfera ce înglobează polii (Natalia Istrati), că dragostea apare ca un ideal, transformată într-un sentiment dual – fericire dublată cu tristețe (Ana Băzgan), că poeziile te învață să prețuiești Clipele fericite (Nina Cărăuș, Nicoleta Onofrei), că volumul se deschide ca un jurnal de scrieri sufletești (Constanța Cucereanu), că „sunt momente de o trăire excepțională, arhetipuri, figuri și figurine ce te provoacă la meditație” (Nicoleta Iftodi), că „se adresează tuturor vârștelor” (Ana Ciobanu), că poetul „regretă și trăiește cu durere fiecare clipă din viață” (Ludmila Cebotari), că sunt câteva poeme, stilizate până la “limpezire” (Mariana Gorbatâi), că există „atâta dramatism în silabe” (Cornelia Corcimari), că sunt poezii „pe care inima le înțelege și sufletul le plânge” (Mihaela Josan).

Cu această asigurare că și-a găsit lectorul model se încheie acest volum original prin modul de a aborda iubirea ca trăire existențială, ca o căutare de ideal (Casanova e actualizat ca un căutător de corpuri-femei) și prin prezentarea grafică ce utilizează și reprezentările grafice ale autorului.

Poetul iubește, deci există (prin Celălalt). Poetul are cititori, deci există ca poet (prin Ceilălți).

Literatură artistică, critică literară, publicistică

Pilchin, Maria. Poezie, Eros și Putere / Maria Pilchin. – Chișinău : Univers Educațional : Prut Internațional, 2017 (F.E.-P Tipografia Centrală). – 120 p. – 978-9975-3192-0-1.

Maria PILCHIN, poetă, critic și cercetător literar, profesor universitar (Universitatea de Stat din Moldova), membru al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, membru al Uniunii Scriitorilor din România. A debutat în calitate de critic literar în 2013, iar în poezie în 2015. Autoare a peste 100 de studii, articole și eseuri despre literatură, a editat câteva volume de versuri. Este deținătoare de premii și distincții acordate de Uniunea Scriitorilor din Republica Moldova și de Uniunea Scriitorilor din România, premii acordate de reviste literare și edituri, la festivaluri de poezie din România. Este prezentă în *Cartea Poeziei - 2014* (Chișinău, Arc, 2014), în *Cartea prozei scurte - 2015* (Chișinău, Arc, 2015) și în alte antologii de poezii de peste Prut.

(Maria Pilchin. Accesat 28.08.2018.

Disponibil: http://www.poezie.ro/index.php/author/0020293/Maria_Pilchin#bio

***

ARTA CRITICULUI LITERAR
(prin prisma volumului „Poezie, eros și putere”
de Maria Pilchin)

Vitalie RĂILEANU,
critic literar

Arta criticului literar constă nu numai în a-și exercita libertatea de expresie..., ci, în acele momente în care opinia sa riscă să forțeze unele limite imaginare, el – criticul literar, trebuie să mai aibă și curajul de a nu a *le* încurca/încălca, fără a face rabat de propria libertate.

E criticul literar în permanent război?

Dacă în mod obișnuit criticul se mișcă într-un spațiu limitat, în acest spațiu cultural – românesc, a ajuns aproape sufocant.

Rolul criticului e cel al unui ostaș explorând teritorii inamice, nu al unei arme invadatoare. În postură de critic ești mereu pe teritoriu dușman – de aceea și trebuie de schimbat mereu tipul discursului – ceea ce face Maria Pilchin.

Dincolo de acest aspect cu caracter dihotomic, al cărui mecanism se raportează exclusiv la criteriul moral, dominantă ține și de faptul cum criticul literar Maria Pilchin a *descifrat* valorile autentice ale unor autori în raport cu modul de manifestare a aspirației respective în câmpul creației literare?

La prima vedere, răspunsul pare pe cât se poate de simplu și suntem înclinați să credem, să punem totul pe seama talentului. Dar tocmai aici se ivește miezul întrebării și Maria Pilchin reușește, prin exemple, argumente și analize concludente să ne confirme această dilemă. Am spune chiar că, într-un fel, însăși conștiința acestei deosebiri legitimează afirmarea, în cazul criticului, cât și al creatorului de operă literară, a autonomiei propriului talent, ferindu-l, astfel, de capcana complexului de inferioritate în raporturile sale cu scriitorul, cu cititorul etc., îndepărtându-l de aspirația *bovarică* de a fi socotit el însuși creator. Fiind de la sine înțeleasă satisfacerea unor cerințe liminare, precum pregătirea profesională, probitatea morală, proprietatea limbajului, rigoarea expresiei etc., ceea ce se cere precizat, în mod deosebit, constă în faptul că – valoarea critică, deci marca talentului, înainte

de orice, este direct proporțională cu aptitudinea acesteia de a releva, argumentând-o, valoarea obiectului ei de investigație: opera literară.

Fapt demonstrat cu brio de cercetătoarea Maria Pilchin în volumul *Poezie, Eros și Putere* (ed. Prut, Chișinău 2017, 120 p.).

20 august, 2018

Literatură artistică, critică literară, publicistică

Caranfil, Ninela. Bărbații din viața mea : (Eseuri, portrete de creație, tablete, aduceri-aminte, omagieri...) / Ninela Caranfil ; pref.: Vlad Pohilă ; cop.: Valeriu Herța ; Bibl. Municipală „B. P. Hasdeu”. – Chișinău : [S. n.], 2017 [Tip. „Balacron”]. – 265 p. – ISBN 978-9975-128-90-2.–100 ex.

Ninela CARANFIL, Artistă Emerită din Republica Moldova. Este absolventă a Institutului de Artă Teatrală „Anatoli Lunacearski” (1969) din Moscova, Uniunea Sovietică (azi Federația Rusă), specialitatea – actor de teatru și film. Din 1969 este angajată la Teatrul Național „Mihai Eminescu” din Chișinău, Republica Moldova. A fost viceministru al culturii al Republicii Moldova. Premii și distincții: Marele Premiu la Festivalul Lucian Blaga (1997), Premiul la Festivalul Internațional „Mihai Eminescu în lume” (1999), Ordinul Gloria Muncii (1999), Premiul pentru cel mai bun rol feminin, Gala Premiilor UNITEM (2006) ș.a. Publicații: autoarea volumelor *Tăcerea de până la cuvânt* (Chișinău, 2005), *Neobișnuita forță a scenei* (Chișinău, 2009), *Bărbații din viața mea* (Chișinău, 2017).

(Ninela Caranfil. Accesat 28.08.2018.

Disponibil: https://ro.wikipedia.org/wiki/Ninela_Caranfil)

***

O ACTRIȚĂ DRAGĂ, PRINTRE OAMENI DRAGI⁵

(în loc de prefață)

Vlad POHILĂ,
scriitor, publicist, traducător

Nu m-aș mira dacă cineva, citind titlul acestei cărți, ar deduce numaidecât că are de-a face cu un volum de scrieri sentimentale sau naturaliste, amoroase sau erotice... Unii dintre cei cu asemenea percepție ar începe a citi cu înfrigurare noua carte a Ninelei Caranfil, ca să se oprească, brusc, decepționați. Alții, ghidați de aceeași înțelegere pripită a mesajului din titlu, vor pune într-o parte volumul, străfulgerați de vreun gând de tipul: „Doamne, cât se mai poate să exploateze tinerii noștri scriitori această «tematică»?!”

Îi compătinesc sincer pe cei care se vor grăbi să facă concluzii – pripite și eronate – numai în baza titlului unei cărți care, cu adevărat, poate fi interpretat în mai multe feluri, inclusiv ca o aluzie la aventuri amoroase, idile sentimentale, povești erotice ș.a.m.d. Îmi pare rău de cei care, eventual, ar categorisi doar din acest unghi de vedere noua lucrare publicistic-literară a actriței Ninela Caranfil.

Firește, există între copertile acestei cărți și sentimente, și pasiuni, și dragoste! Numai că altfel, cu totul altfel decât în scrierile sentimentale și erotice, apar aceste (dar și alte) trăiri în cartea redubitabilei noastre actrițe. În înțelegerea actriței-scriitoare, dragostea înseamnă, în primul rând, dăruire și sacrificiu, stimă – cât mai multă, până la nemărginire – pentru omul din preajmă, înseamnă și prețuire a eforturilor, strădaniilor, dar și a necesităților lui omenești. Poate să pară cuiva ciudat... anormal chiar pentru o femeie frumoasă, inteligentă, talentată și dedată artelor, dar dragostea la Ninela Caranfil semnifică obligatoriu și iubirea de Neam și Țară, mai simplu spus – românismul cu toate fațetele și energiile lui benefice pentru fiii și ficele acestui popor. Și cum stă bine unei ființe cu credință în Dumnezeu, dragostea Ninelei Caranfil, alias, din scrierile adunate în acest volum, mai presupune și iertare, înțelegere a unor slăbiciuni și rătăcirii de moment, ce pot da

---

⁵ POHILĂ, Vlad. O actriță dragă, printre oameni dragi. In: Ninela Caranfil. Bărbații din viața mea. Chișinău, 2017, pp. 9-13.

târcoale majorității oamenilor.

Dacă facem abstracție de doi bărbați pentru care autoarea a nutrit sentimente mai deosebite și care au făcut parte din proiectele ei de a-și face un cămin familial, ceilalți bărbați zugrăviți în cele circa 250 de pagini ale volumului au fost selectați pentru a deveni eroi ai cărții pe alte criterii decât cel al unei pasiuni pur feminine. Care să fie atunci aceste exigențe? Vă veți întreba, tot așa cum m-am întrebat și eu la prima lecturare, fugitivă, a manuscrisului. Răspunsul l-am găsit într-un târziu, după lecturarea întregului volum. Vorba e că – deliberat sau intuitiv – dar autoarea a ținut cont de câteva criterii pentru ca cineva să obțină „mandat” de intrare în grațiile ei, respectiv, în volumul pe care-l prezentăm. Primul factor ar fi talentul, de unde și o garanție pentru ascensiune în carieră, pentru succes la public. Al doilea – atașamentul față de Neam și Țară, iar de aici – și principialitatea, verticalitatea, devotamentul față de o cauză, ca însemne clare ale demnității naționale și umane. Al treilea – sinceritatea în relațiile cu cei din jur. Trecându-și protagoniștii prin filtrul acestor exigențe (posibil să fie și altele, m-am oprit doar la cele ce mi s-au părut semnificative), Ninela Caranfil organizează o frapantă galerie de bărbați extrem de vrednici, talentați, profesioniști de excepție, patrioți fervenți, buni familiști. Cei mai mulți sunt oameni ai teatrului: actori, regizori, cărora li se alătură artiști și regizori de cinema. Este un “fenomen” întru totul firesc: o actriță e de neconceput în afara partenerului de spectacol, care trebuie să fie, în cele mai multe cazuri, un bărbat. Cu greu ne putem imagina o actriță și fără prezența unui sau a mai mulți regizori, și aceeași fiind, în virtutea tradiției stabilite, cel mai des – bărbați. Urmează apoi, în „*lista Ninelei Caranfil*” scriitorii, după ei – pictori, ziariști, muzicieni... O categorie specifică o formează medicii, cărora N. Caranfil le aduce un tulburător omagiu. Cu totul aparte, aidoma icoanelor din casa mare – stau bărbații “de acasă” – tatăl, frații...

Circa 50 de portrete de bărbați a adunat în această carte Ninela Caranfil. Pe cei mai mulți dintre protagoniști i-a zugrăvit cu multă căldură și pasiune, cu precizie picturală (dacă nu fotografică), astfel încât citind lucrarea ai impresia că treci printr-o galerie a oamenilor celebri ai Basarabiei. Sau – și această senzație este mai copleșitoare – parcă treci printr-un panteon unde au fost convocați, pentru câteva ore, bărbații cu care a comunicat artista, de-a lungul a cinci-șase decenii – de la tată și frați, până la oameni, în genere străini, dar apropiați sufletului; oameni ce împărtășesc principiile, idealurile, năzuințele ar-

tistei. Sunt oameni scumpi sufletului îndrăgitei noastre actrițe, cei mai mulți fiindu-i Ninelei Caranfil prieteni dragi pe care, vorba cântecului, îi cunoaște de-o viață, cu ei gustând și din bucuriile, și din amarul creației și ale existenței cotidiene.

Fiecare portret schițat în cuvinte de Ninela Cranfil este extrem de atractiv, acaparant, și nu numai în virtutea faptului că eroii ei sunt, de regulă, niște personalități ieșite din comun – ca biografie, prin îndeletnicirile pe care le practică, prin aspirațiile lor. Textele din cartea pe care o deschideți se disting printr-o manieră narativă captivantă, marcată uneori de umor, alteori de tristețe, dar mai presus de toate – de elogiul adus protagonistului pentru cele făptuite de el în viață sau la momentul surprins de autoare. Impresionează în scrisul Ninelei Caranfil limbajul elevat, inteligența percepției oamenilor și fenomenelor, bogata cultură generală ce străbate din fiecare alineat, aceasta fiind consolidată și de niște motto-uri profund semnificative, de trimiteri la opera unor mari scriitori sau celebri filozofi, evident, și la numeroși părinți ai teatrului sau la teatrologi contemporani. Este impresionantă și aspirația autoarei de a pune accentul pe amănunte din viața și activitatea protagoniștilor : amănunte adeseori tulburătoare, uneori amuzante, alteori delicate-instructive, dar în ansamblu – niște amănunte semnificative, de natură să transforme unele schițe, tablete sau miniesuri în adevărate nuvele, din cele mai captivante.

Un numitor comun al textelor adunate în această carte este un palpitant patriotism. Ninela Caranfil nu caută cu orice preț românism la eroii săi, și nici nu-l afișează ostentativ, ci el reiese discret din majoritatea scrierilor. În fond, nimic de mirare – autoarea și-a apropiat în viață, respectiv, a zugrăvit pentru galeria din acest volum oameni pentru care iubirea de Neam și Țară e o condiție *sine qua non* a vieții, a creației, a comunicării cu semenii. Mai simplu spus, și-a apropiat de suflet și a decis să-i înveșnicească prin cuvântul scris și tipărit niște personalități de același hram cu ea, de aceeași credință, de aceeași speranță. Nici nu se putea altfel, Ninela Caranfil reprezentând, de mai multe decenii – așa cum au remarcat, în mai multe eseuri omagiale, și subsemnatul, dar și alți ziaristi sau critici teatrali – modelul de artistă militantă, de luptătoare fermă, intransigentă și neobosită pentru triumful unor adevăruri fundamentale ce priveau, la modul cel mai direct, pe actrița însăși, dar și întreg neamul din care se trage : Limba Română, istoria fără falsuri și fără farduri sovietice, libertatea creației și a expresiei, democrația veritabilă, nu ceea din vorbăria demagogică a politicienilor, în fine Re-Unirea celor

uniți, de Cel de Sus, prin limbă, cuget și simțire. În acest sens, cititorul va găsi nu numai dovezi, dar și revelații, în comportamentele intitulate „Strict personal” și „Atitudini”, chiar dacă românismul, cu cele mai alese valențe ale sale, constituie linia directoare a întregului volum de noi scrieri ale Ninelei Caranfil.

Deși în carte prevalează portretele de actori, regizori, scriitori, oameni de cultură, medici ș.a.m.d., schița de portret nu este unica specie literar-publicistică pe care o cultivă cu har și perseverență autoarea. Vom găsi alături de aceste portrete și tulburătoare confesiuni, cum ar fi „Dumnezeu în viața mea” sau „Menirea teatrului”. Ninela Caranfil este o extrem de agreabilă interlocutoare, fapt demonstrat și în cele câteva interviuri acordate presei sau radioului și incluse în prezenta culegere. Ca om al lecturii, prin excelență, actrița ne demonstrează că are neîndoiește abilități de a face critică literară sau, cel puțin – temeinică analiză a unor texte nu dintre cele ordinare – a se vedea recenziile la cartea cu tematica evanghelică a lui Valeriu Babansky sau la răvășitorul roman al lui Ion Iachim *Cireșe pentru Mareșal*.

Ninela Caranfil se află acum la cea de-a treia carte de autor, cum facem abstracție de cele două ediții ale *Bibliografiei* sale, chiar dacă și acestea sunt personalizate într-o apreciabilă măsură. Nu am nici un dubiu că și acest volum își va găsi destinatarul, omul care va citi și va prețui la justa valoare textele adunate aici. Felicitând-o din suflet pe autoare, țin să strecor în acest modest cuvânt-înainte și sincera mea încântare pentru „îndărătnicia” actriței de a edita încă o carte. Deoarece, dacă nu o făcea Ninela Caranfil, nu cred că ar fi făcut-o altcineva din breasla actricească... Poate greșesc? Posibil, vom mai aștepta și vom vedea. Cert e că prin apariția prezentei cărți au câștig de cauză nu numai eventualii cititori – prieteni fideli ai teatrului și în special, ai Teatrului Național „Mihai Eminescu”, admiratori ai talentului Ninelei Caranfil. Vor avea câștig de cauză și colegii actriței scriitoare. Este miraculos orice actor – numai prin faptul că știe a transmite magia rolurilor jucate – în sală, de la micul ecran sau de pe undele hertziene. Și atunci, ce să mai spunem despre un actor (o actriță!) ce are harul scriului, și perseverența de a face publice demersurile sale jurnalistice?

Deocamdată – sincere felicitări, Ninela Caranfil, și fie ca acest volum să nu încheie lista bibliografică pentru care ai toate temeiurile să te bucuri, să te mândrești și ... să nu lași la o parte pixul ce înveșnicește pe hârtie cuvântul, fapta, omul, cu toate ascensiunile și ezitățile lui, cu împliniri și eșecuri, bucurii și tristeți, dezamăgiri și speranțe.

Literatură artistică, critică literară, publicistică

Harjevschi, Mariana. Iulian Filip : Balanța Vărsătorului, Vederea Mergătorului / Mariana Harjevschi în dialog cu Iulian Filip ; cop.: S. Stanciu. – Chișinău : Prut Internațional, 2017. – 340 p. – (Dialoguri la focul din vatră). – ISBN 978-9975-54-305-7.

Mariana HARJEVSCHI, a absolvit Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării, specialitatea Biblioteconomie, asistență informațională și arhivistică. În perioada 2004-2005 a urmat programul *Junior Faculty Development* susținut de Guvernul SUA în cadrul Universității Indiana din Bloomington. Din iunie 2013 deține funcția de director general al Bibliotecii Municipale „B. P. Hasdeu”. În 2014 a obținut titlul de doctor în științe ale comunicării. Autoare a zeci de articole și studii în domeniul biblioteconomic, publicate în cărți și reviste de specialitate din Republica Moldova și alte țări, coordonatoare a traducerilor unor ediții în domeniul biblioteconomiei și științelor informării.

(Mariana Harjevschi. Accesat 28.08.2018.
Disponibil: <https://www.europalibera.org/a/27505713.html>)

***

IMPRESII DE LECTURĂ:
Mariana Harjevschi. BALANȚA VĂRSĂTORULUI, VEDEREA
MERGĂTORULUI
(editura Prut, 2017)

Iulian FILIP,
doctor în filologie, Maestru în Arte,
poet, prozator, eseist, dramaturg și folclorist

Alegerea de către editură a Mariane Harjevschi pentru acest proiect deosebit de carte (din colecția *Dialoguri la focul din vatră*) s-a produs, luând în considerație mai mulți factori. Evident că s-a ținut cont și de atitudinea protagonistului acestei cărți, iar eu am o experiență multi-anuală și o relație permanentă cu tagma întrebătorilor – la întâlniri, la emisiuni, în proiecte interactive. Voltaire ne îndeamnă: ”Judecă pe om după întrebările pe care le pune și mai puțin după răspunsurile pe care le dă.” Întrebările îl plasează pe întrebător într-o rază radiografică necruțătoare, în care i se dezvoltă echiparea și cunoașterea domeniului în care cel întebat se manifestă.

Am realizat împreună cu directorul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” Mariana Harjevschi mai multe proiecte cărțurărești, ca să pot afirma că-i cunosc destul de bine potențialul de creație. De mai mare rezonanță a fost Proiectul *Chișinăul citește o carte*, în care Mariana mi-a propus volumul pentru copii *Urmele mele frumoase*. În cadrul acestui proiect în anul 2013 am avut 111 întâlniri/conferințe.

În ultima lucrare bibliografică elaborată de Biblioteca „B.P. Hasdeu” (*Iulian Filip între cărțile și părțile sale*, 2015), Mariana Harjevschi și-a intitulat nota asupra ediției *Iulian Filip în labirintul bibliotecii sale*, fixându-se într-o perspectivă optică de toată complexitatea formulei mele de creație. A fost „picătura” determinantă la toate câte le știam despre devenirea și afirmarea tinerei noastre colege în echipa celebră a liderului breslei, directoarea Lidia Kulikovski.

Nu e vorba aici de cum s-a produs acest savuros „ping-pong”, dar pe parcurs am constatat că întrebătoarea posedă o flexibilitate delicată și că poate să-și redacteze din mers setul de întrebări în dependență de ceea ce i se părea deosebit în răspunsurile mele, de unde se despletea o altă cărărușă către alt domeniu important pentru parcursul meu de

creație. Între toate multele mele cărți, între toți anii mei cu această zăbavă frumoasă experiența dialogală a anului 2017 mi-a fost unicală, grație felului Marianeii de a coordona forfota șantierului.

Pericolul pulverizării portretului în prea multe activități de creație, pe de o parte, apoi riscul de a deveni ostatecii obsesiilor statistice, pe de altă parte, avea nevoie de o călăuză fermă spre cântare și oglinzi delicate, în care destinul și împlinirea protagonistului să nu dezechilibreze parametrii unui dialog pe viu despre drumul aproape parcurs. Mariana a stăpânit cu delicatețe regulile și ritmul jocului, veghind un șantier deosebit atât pentru ea, cât și pentru protagonist.

Obiectivul colecției, lansată de editura Prut, e o formulă totalizatoare, cu protagoniști împliniți, cu viața aproape trăită. În consecință cărțile acestei colecții realizează o formulă intermediară între memoriile, autobiografiile, dar și starea de spirit a protagoniștilor pe ultima sută de metri.

Felul Marianeii Harjevschi de a opera cu întrebările s-a soldat cu o carte deosebită între cărțile mele, iar Salonul Internațional de Carte pentru Copii și Tineret (ediția 2018) a remarcat-o și premiat-o.

Felicitări pentru autoare și frumoasă, plăcută uluire în partea lumii cititoare, care gustă și astfel de lecturi!

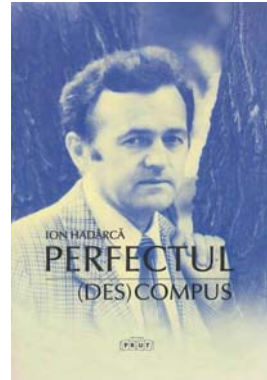
Cu cele mai bune gânduri,

15 august, 2018

Literatură artistică, critică literară, publicistică

Hadârcă, Ion. Perfectul (des)compus / Ion Hadârcă ; cop.: Vladimir Kravcenko. – Chișinău : Prut Internațional, 2017. – 472 p. – ISBN 978-9975-54-356-9.

ION HADÂRCĂ, poet, traducător și om politic din Republica Moldova. A lucrat redactor, apoi șef de secție la Editura „Literatura Artistică” din Chișinău (1978-1981). A deținut funcția de director al Cenaclului literar „Lucașfărul” de pe lângă revista „Tinerimea Moldovei” (1983). După doi ani i se oferă conducerea secției Literatură pentru copii și tineret a Uniunii Scriitorilor din Moldova. Debutează cu volumul de versuri „Zilele” (Ed. „Lit. Artistică”, 1977). Urmează editarea a zeci de cărți de poeme, sonete, culegeri de poezii pentru copii, publicistică și eseuri, traduceri. Obține Premiul Tineretului din republică (1979), este laureat al Premiului revistei „Flacăra» (în redacția lui George Arion, 1992); Premiul „Mihai Eminescu” al Consiliului județean Suceava (1998); Premiul „Carte frumoasă cinstei cui te-a scris” (1998) la Salonul de Carte de la Iași pentru volumul *Helenice*; Premiul revistei „Convorbiri literare” (2001), pentru eseu; Premiul Uniunii Scriitorilor din Moldova (1998, 2002). În 1999 și 2002 volumele *Duminica Mare* și *Bunicuța zburătoare* sunt desemnate „Cartea anului” la Salonul Internațional de Carte pentru Copii și Tineret din Chișinău.

Ion Hadârcă a fost fondatorul și primul președinte al Frontului Popular din Moldova (1989-1992), deputat în Parlamentul Republicii Moldova între anii 1990 și 1998 și din 2009 până în 2014.

(Ion Hadârcă. Accesat 28.08.2018.

Disponibil: https://ro.wikipedia.org/wiki/Ion_Hadârcă)

***

[REFERINȚĂ]⁶

Mihail DOLGAN,
academician, critic literar

Numeroasele premii și distincții naționale și internaționale, traducerea creației lui poetice în zeci de limbi străine, mulțimea de studii și recenzii publicate în presa din Moldova și în cea de peste Prut vorbesc cu prisosință de valoarea și mărimea deosebită a talentului lui Ion Hadârcă, mereu aplecat asupra hârtiei de scris, chiar și atunci când îl “distrag” posturi politice de înaltă responsabilitate.

Chiar de la început, adică de la plachetele de debut *Zilele* (1977) și *Lut ars* (1984), versul lui Ion Hadârcă refuză idilicul și pitorescul, cosmicizarea gratuită, pentru a se alimenta din dramatismul și paradoxurile existenței omului, din obsesiile și neliniștile lui. Exigența estetică neslăbită îl face pe autor să se afle în permanent duel cu viziunile superflue și ilustrativimul tern, cu tezismul și locurile comune, cu tot ce e inexpresiv și fad. Operează ingenios cu metafora globală și cu mitul personal, plasticizând cele mai abstracte concepte și noțiuni. Folosindu-se de ludic și de paradox, știe să “extragă” poeticitate până și din cele mai neașteptate sintagme, din noțiunile cele mai prozaice sau chiar din termenii pur științifici (vezi : *Sonetul degetului arătător*; *Noli turbare* ș.a.). Manifestă predilecție pentru dezbateri polemice subtilizate, pentru filozofări lirice tensionate în jurul categoriilor mari etice și ontologice. *A fi în timp – aceasta-i întrebarea!* – iată programul etic și estetic al eroului liric al lui Ion Hadârcă.

În cărțile de referință ale autorului *Două imperii* (1998), *Helenice* (1998), *Arta obsesiei* (2005), *Albe cetățile negre* (1999), *Dezinfecția de frontieră* (2001), *Gheara de fum* (2007) (Premiul pentru poezie al Academiei Române, 2010) ș.a. descoperim un aed de înaltă cultură artistică și foarte atent la polifonismul cuvântului, care știe prețul conjugării dialectice a tradiției cu inovația, a versului tradițional-clasic cu cel modern liber și postmodern. În acest scop, explorează

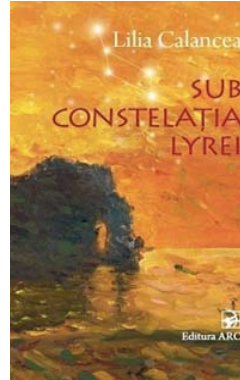
---

⁶ DOLGAN, Mihail. [Referințe]. In: Ion Hadârcă. Perfectul (des)compus. Chișinău: Prut Internațional, 2017, p.411.

cu virtuozitate factorul de cultură și imaginile arhetipale ale mitologiei naționale și universale, varietatea de forme și specii, de ritmuri și tonalități. Înalta artă a textualizării și intertextualizării, atât de specifică postmoderniștilor, îl așează pe autor printre cei mai moderni și mai angajați în Idee creatori de versuri de la noi. Spre deosebire de unii confrați de condei mai tineri, (...) Ion Hadârcă și l-a făcut element constituent al gândirii sale artistice, punându-l în slujba unor sarcini estetico-ideatice de importanță și de actualitate. Experimentul și inovarea limbajului poetic sunt o permanență a gândirii lui poetice.

Literatură artistică, critică literară, publicistică

Calancea, Lilia. Sub constelația Lyrei / Lilia Calancea ; cop.: Mihai Bacinschi. – Chișinău : ARC, 2017. – 388 p. – ISBN 978-9975-137-60-7. –1500 ex.

Lilia CALANCEA a studiat limbi străine, relațiile internaționale și traducerea specializată în relații internaționale la Chișinău, Nisa și Bruxelles. A devenit cunoscută publicului din Republica Moldova prin articolele de blog scrise sub pseudonimul *Soacra mică*, obținând premiul Bloggerul Anului la Concursul Blogovăț 2009. Într-un interviu Lilia Calancea menționează că i-au trebuit vreo șapte ani, în care a scris trei cărți virtuale, ca să se lase convinsă de cititorii ei fideli să publice un roman tipărit, deoarece ține mult la calitate, iar calitatea necesită timp, mai ales în literatură. În general nu crede în cărțile care se scriu în câteva luni (<https://blogdevineri.wordpress.com/tag/lilia-calancea/>). Autoarea a fost nominalizată, la compartimentul Debut literar, în „Top celor mai citite 10 cărți în anul 2014” realizat de BNRM, pentru cartea *Regina nopții*.

***

CÂNTECUL LYREI⁷

Nina CORCINSCHI,
doctor în filologie, conferențiar universitar

Romanul *Sub constelația Lyrei* (Chișinău, Arc, 2017) de Lilia Calancea, în pofida liniei unitare și simple de subiect, poate fi citit în mai multe feluri. Ca un roman evenimential, mai întâi, nivel la care narațiunea nu se susține decât ca literatură obișnuită de senzație. Ar mai fi în trama narativă și oferta unei lecturi de roman mitologic, cu încercarea de revigorare a legendelor Greciei Antice și cu intenția unor simbolizări și potențări de sens pentru celelalte nivele ale textului. Dar mai poate fi citit și ca un roman al corporalității feminine și al voluptăților erotice. Literatura de la noi, tributară încă unei tradiții paternaliste, se mai ferește de acest aspect delicat, sensibil al feminității, peste care mai plutesc spectrele unor tabuuri religioase cu ororile pierzaniei și păcatului de moarte. Cartea Liliei Calancea este poate singura în spațiul basarabean, care-și asumă acest risc de-a vorbi despre corpul feminin, „cea mai frumoasă creație” pe care a dat-o Dumnezeu. Despre corpul care, explorat și iubit înflorește, iar ignorat – înăbușă dorinți până cedează bolii și morții. Despre descoperirea corpului ca o deschidere în plan metafizic a lumii de frumuseți pe care le conține feminitatea.

Personajele din roman, Tina și Livia, sunt două tinere bolnave de cancer. Dacă Livia a cunoscut adevărata iubire și prețuire din partea bărbatului (pe care-l pierde într-un accident), Tina a fost privată de această fericire. Viața de cuplu s-a redus la rutina menajului familial de fiecare zi: călcare de cămăși, gătit, corvoada tipică a gospodinei-model. Eforturile ei sunt „răsplătite” doar cu indiferența egoistă a soțului Ștefan. O suferință comună a unit aceste femei în dorința de a-și petrece ultimele 4 luni de viață în ambianța caldă a discuțiilor pe malul mării (Tina nu văzuse niciodată marea și visul ei era să țină în mână o meduză). Grație binevoinei Liviei și a banilor ei, fetele ajung

---

⁷ CORCINSCHI, Nina. Cântecul lyrei. [Accesat 20.08. 2018]. Disponibil: <https://revistavatra.org/2018/06/27/nina-corcinschi-cantecul-lyrei/>

la mare, în Grecia. Așa învie lumea apusă a grecilor antici, pentru care *Dragostea* și *Frumusețea* merg mână în mână. Așa prinde contur din ruinele trecutului legenda poetei Sappho, femeia care a omagiat senzualitatea feminină și puterea ei de miracol.

Sejurul pe insulă al Tinei este o călătorie inițiativă în Sinele propriu. În acest moment al crizei, recunoștința ei față de Livia, care-i oferă bucuria comuniunii sufletești, a tandreței umane, a grijii pentru aproapele, se amplifică zi de zi. În atmosfera impregnată de mit a insulei, jilăveala spațiului devine una plasmatică, de ape primordiale. Din spuma mării trebuie să se producă cea de-a doua venire a lui Venus. Afecțiunea dintre cele două femei reconstituie un model de dragoste din vechea mitologie greacă, pornește circuitul semnificațiilor unui erotism mistic, care transcende fiziologia nudă și iese din tiparele cotidianului. Corpul Tinei, privit de ambele femei în oglindă, prinde contururi de arhetip afroditic, gesturile capătă efect de ritual sacru, invocă puterea mistică a riturilor tantrice. Dulceața liniilor sânilor, unduirile umerilor, grația taliei lungi și vigoarea de căprioară a coapselor deschid în spațiul contemplării *sentimentul de miracol*. Descoperirea corpului nu are nimic indecent, nici măcar contingent. Pare o simfonie de esențe pure, în care corpul nu mai e carne, ci spirit, muzică divină, creație zeiască. Admirația în fața unui corp de tânără femeie care se dezgolește treptat sub privirea incandescentă a Liviei invocă poezia antică a legendarei Sappho.

Livia are rolul de-a o iniția pe Tina în tainele feminității, de-a suscita latențele senzualității, de-a provoca extazul dăruirii. Scena de erotism între ele ține de miracol. E un act metafizic, în care privirea sexuală anulează distincția de gen, bărbat/femeie și descoperă frumusețea pură și îmbătătoare a formelor. Liniile voluptuoase ale corpului devin vibrații ale desfătării, iar epiderma palpită ca o inimă, în privirea ce contemplă însetată grația deplină. Corpul Tinei, peste care privirea soțului ei trecuse nepăsător, se dezvăluie pentru întâia dată unei *priviri-reverie*, care admiră fiecare punct, care se uimește de frumusețea fiecărui gest, care nu mai contenește să se încante de *corpul-miracol* ca într-un ritual al ofrandelor sacre. Și corpul răspunde admirației. Nudul freamătă prin toți porii în dorința de a-și desface petalele ca o floare de lotus. Gesturile Liviei descoperă, trezesc, transfigurează pubera Tina în femeie. Corpul Tinei devine deodată ofrandă, sanctuar

și grădină a Afroditei: „Grădina Afroditei! Avea în față partea cea mai dorită și mai fantasmată a femeii, la care natura zăbovi nu un ceas, nu două, trecând-o prin inteligența ei sublimă, gândind-o până la cele mai mici detalii. Își sprijini obrazul de genunchiul drept și porni la vale cu un șirag de sărutări, rostogolite cu nerăbdare pe pielea dalbă și catifelată, ce pulsa ritmic sub un mușuroi de flori”.

Tina, la rândul ei, captivă înfiorărilor celor mai profunde pe care i le poate dărui propriul corp, nu mai conținește să se uimească, să-și trăiască miracolul sexualității ei de neofită, de femeie ne iubită încă. Scena erotică dintre ele nu e o scenă tipică de lesbianism. E o descoperire a corpului și a voluptății prin privirea plină de dragoste a celuilalt. Un act de iubire și încredere, care poate deschide supapele neștiute și nebănuite ale plăcerii. Ofranda adusă frumuseții corpului feminin provoacă o renaștere a acestuia în toată puterea senzualității lui. Iubit și dezmiertat, corpul Tinei devine o *lyra* acordată la toate partiturile simfoniei erotice. Nu întâmplător teologul creștin Clement din Alexandria recomanda în învățăturile sale *Paedagogus* interzicerea cântecului de *lyra*. Acestea invocă armonii lichide ce îndeamnă la senzualitate și erotism:

„Tina slobozi un geamăt:

– Ești fantastică!

– Nu eu, ci corpul tău de *lyra*. Ce sublim vibrează! Ce sunete fantastice emană!

– Ce folos dintr-o *lyra* la care nimeni nu știe să cânte? Nici măcar eu. A stat mută o viață întreagă, fără ca cineva să bănuiască măcar că, de fapt, dacă știi s-o mânuiești, poate scoate câteva sunete.

– Sunete divine.

– Ei..., roși Tina. Ca prima oară...

Livia rămase cu privirea suspendată în aer:

– Vrei să spui...

– Că e prima oară... când a cântat. Cu adevărat a cântat.”

Beția simțurilor devine pledoarie pentru feminitate și puterea ei senzuală uriașă, pentru orbitorul extaz erotic. „Ce miracol e corpul femeii! Ce mirare! Cel care încă n-a apucat să vadă o femeie în culmea unui extaz, n-a văzut un miracol în viața lui.”

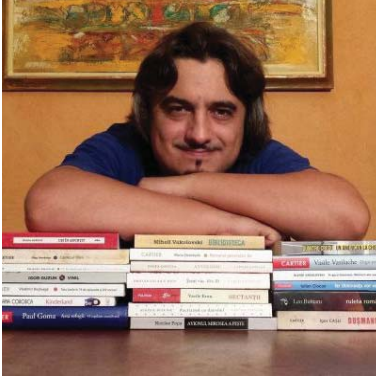
Descoperindu-și senzualitatea, Tina capătă încredere în sine, în feminitatea ei. Goliciunea ei devine acea nuditate abisală de tip afroditic,

care, amintește Evola, ajunge să se manifeste „în elementaritatea sa, în substanța sa virgină anterioară și superioară oricărei forme” (Evola I. Metafizica sexului. București: Humanitas, 1994, p.169). O lepădare de haine ca și o lepădare de prejudecăți, condiționări, frici și angoase, până a ajunge la esența ființei. La simplitatea sa, dar și la adevărul ei ascuns. „E ca o zi de naștere”, numește Livia trezirea corpului Tinei. Cunoscându-se *altfel, alta*, în noua ei ipostază de femeie frumoasă, tandră, senzuală, Tina se deschide spre iubire și viață. Îl cunoaște pe Helios Davoy de care se îndrăgostește. Dragostea o vindecă de cancer. Oferindu-i lecția erosului, aducând-o pe Tina de partea vieții, Livia plătește tributul morții, se aruncă în apele care l-au înghițit cândva pe cântărețul la liră, Orfeu. Astfel ea încheie un cerc al inițierilor fundamentale ale vieții, erosul intră în rezonanță cu moartea.

Cartea Liliei Calancea nu este despre simpla plăcere erotică, ci despre dragoste, durere și moarte, toate asumate, trăite pe viu și depășite. Narațiunea e concentrată asupra corpului care renaște și se vindecă prin puterea iubirii. În gesturile de tandrețe ale celui care iubește, corpul iubit exultă în simfoniile unor frumuseți miraculoase, de sanctuar. Un sanctuar care sfidează deopotrivă morală stearpă și Neființa.

Debut literar

Vovc, Vitalie. *Alertă oranj sau Pe alocuri, viscole* : [eseuri] / Vitalie Vovc ; cop.: Vladimir Kravcenko. – [Chișinău] : Prut Internațional (pe cop. „Prut”), 2017 (Combinatul Poligrafic). – 199 p. – ISBN 978-9975-54-298-2.

Vitalie VOVC a studiat la Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți (1995-1999), Institutul Francofoniei pentru Administrație și Gestiune – Sofia, Bulgaria (1999-2001), Universitatea Paris IX Dauphine-Paris (2001-2003). Din septembrie 2004, consultant în organizări de fluxuri comerciale la o companie franceză specializată în marketing strategic în industria chimiei. Este creatorul, animatorul și administratorul grupului *Moldova People* pe Facebook (din octombrie 2010), editorialist al portalului *Deschide.md* (din septembrie 2014).

„În cartea *Alertă oranj sau Pe alocuri viscole*, care reprezintă debutul său în literatură, Vitalie Vovc alege să propună cititorului un tip nou de proză, o proză non-ficțională” – menționează Maria Șleahțișchi, doctor în filologie, poetă și publicistă.

(Vitalie Vovc. *Alertă oranj sau Pe alocuri, viscole*. Chișinău: Prut Internațional, 2017, p. 4 a copertei).

***

DEȘERTUL TRANZIȚIEI VĂZUT DE PE MALURILE SENEI⁸

*Iulian CIOCAN,
critic literar, eseist, publicist*

Tranziția interminabilă din Republica Moldova, cu nenumăratele ei probleme, a generat un adevărat exod al tinerilor activi și talentați. E vorba de o generație care, în mod normal, ar fi trebuit să primească fosta republică sovietică, s-o smulgă din mrejele tabieturilor de sorginte sovietică. Plecarea acestor tineri în străinătate complică și mai mult lucrurile, face de-a dreptul improbabilă ieșirea din cavernele dezastrului social și economic.

Unul dintre acești tineri e Vitalie Vovc care, în îndepărtatul an 1999, dezgustat și întristat de situația deplorabilă de la o universitate moldovenească, a părăsit Moldova și s-a stabilit în Franța. A avut de înfruntat mai multe dificultăți, firește. A reușit însă să se integreze în societatea franceză, să-și găsească un job, iar actualmente e un reprezentant notoriu al diasporei moldovenești, un blogger cunoscut și creator al unui portal foarte vizitat – *Moldova People*. Decețiunile adunate cu toptanul în RM i-au întărit decizia de a rămâne pentru totdeauna la Paris, dar, așa cum ne arată bine și denumirea portalului sus-pomenit, nu l-au făcut să rupă legătura cu țara în care s-a născut. Dimpotrivă, deși se plimbă acum pe malurile Senei, nu ale Nistrului, e mereu interesat de viața de zi cu zi din Moldova.

Dovadă e și acest volum de debut al autorului – *Alertă oranj sau Pe alocuri, viscole* – compus din mai multe eseuri scrise percutant, despre Moldova tranziției și cea din perioada sovietică. Eseurile din carte sunt o radiografie foarte interesantă a realității moldovenești. Autorul e un observator ager al cotidianului, are apetență pentru detaliul relevant, știe să desprindă din real adevărate povești, eseurile sale frizând deseori narațiunea. Perspectiva sa este a unui om care oscilează între două lumi diferite, care vede mai clar hibebe și atuurile Moldovei tocmai fiindcă știe bine cum stau lucrurile pe alte meridiane. E o per-

⁸ CIOCAN, Iulian. Deșertul tranziției văzut de pe malurile Senei. In: Vitalie Vovc. *Alertă oranj sau Pe alocuri, viscole*. Chișinău: Prut Internațional, 2017, pp. 7-8.

spectivă a unui observator foarte informat, inteligent, atent la nuanțe. Moldova văzută din Franța e în orice situație altceva decât Moldova înfățișată de cei rămași acasă. Contrastele autohtone devin mai brutale și mai grotești după ce ai trăit ani de zile în Franța. Totodată, acestea sunt prezentate într-un context mai larg și devin astfel mai potrivite unor evaluări și aprecieri.

Foarte profitabilă e și atitudinea naratorului. El mereu arată partea amuzantă-ridicolă a faptelor dramatice. În eseurile sale nu există dramaticul pur. Naratorul e scârbit și tulburat de problemele endemice ale Moldovei (corupția, barurile sătești, funcționarii și vameșii dubioși, WC-urile dezolante, oamenii debusolați sau baricadați în propriile lor familii etc.), dar, în același timp, le ia în derâdere, le aplică o deconstrucție la rece, arătându-le dedesubturile.

Vitalie Vovc își începe istorisirea cu câteva episoade autobiografice din perioada sovietică, episoade din copilărie, căci anume în copilărie există niște „momente de o intensitate emoțională extremă care lasă o amprentă pentru întreaga viață”. Așadar, suntem toată viața captivii propriei copilării, iar, pe de altă parte, tranziția interminabilă e o prelungire firească a epocii sovietice din pricina că viciile și prejudecățile vechi nu au dispărut. E memorabilă scena cu octombrelul naiv și îndoctrinat care, după ce îi înșiră cu înflăcărare bunicului realizările Uniunii Sovietice, îl întreabă de ce își face semnul crucii. O altă scenă interesantă e cea cu claca văzută prin ochii copilului, un episod care scoate în evidență firele invizibile ce îi leagă pe membrii unei comunități rurale. Stilul autorului, deloc rigid, pigmentat cu metafore și comparații reușite, contribuie din plin la configurarea unei lumi pestrițe, în care valorile s-au amestecat.

În *Cuvânt-înainte*, Vitalie Vovc îi dă un sfat virtualului cititor: „Să n-o citești ca pe o ficțiune, căci nimic din ceea ce am scris nu este inventat sau fals”. Miza autenticității e într-adevăr mai mult decât evidentă și e în măsură să atragă mai mulți cititori. De altfel, pe Facebook, textele autorului, centrate pe realitate, au un mare succes. În același timp, precizarea lui Vitalie Vovc nu e inutilă, căci realitatea pe care o descrie poate concura cu cea mai năstrușnică ficțiune. În eseurile sale, realul e mereu dinamizat de situații care frizează fantasmagoricul.

Avem de-a face cu un volum insolit în mare, scris de un eseist ale cărui maturitate și discernământ nu sunt la îndemâna oricărui debu-

tant. Un eseist cu multe aptitudini scriitoricești, un călător neobosit prin pustiul tranziției moldovenești. Eseurile din această carte conțin o sumedenie de personaje emblematice pentru Moldova ultimelor decenii. Unul e individul afectat de politică, omul aghezmuț care îndrugă verzi și uscate în barul satului. Pe altele te las să le descoperi tu însuși, stimate cititor. Te îndemn cu încredere să citești acest volum despre propria ta viață într-o țară derivă.

Istoria Republicii Moldova

Ciocanu, Sergius. Orașul Chișinău : Începuturi, dezvoltare urbană, biserici (secolele XV-XIX) = City of Chisinau : The beginnings, urban development, churches (15th-19th centuries) / Sergius Ciocanu ; red. șt.: Eugen Nicolae. – Chișinău : Cartdidact, 2017 [Tip. „Reclama”]. – 280 p. – ISBN 978-9975-3180-0-6.– 500 ex.

Sergius CIOCANU, arhitect, doctor în arhitectură, șef al Direcției Patrimoniu Cultural, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova, vicepreședinte al Consiliului Național al Monumentelor Istorice. Membru în comisii, comitete și consilii științifice naționale și internaționale pentru monumente și situri, heraldică, numismatică etc. Autor a peste 50 de publicații științifice din domeniul istoriei arhitecturii, patrimoniului cultural, istoriei, sigilografiei etc. A elaborat mai multe proiecte de legi și regulamente în domeniul protejării patrimoniului cultural.

(Sergius Ciocanu. Orașul Chișinău: Începuturi, dezvoltare urbană, biserici (secolele XV-XIX). Chișinău: Cartdidact, 2017, p. 4 a copertei).

***

CUVÂNT-ÎNAINTE⁹

*Petronel ZAHARIUC, conf. univ. dr.,
istoric, medievist, Univ. „Alexandru Ioan Cuza” (Iași, România)*

Mult trebuie să-și iubească orașul un istoric, ca să ajungă să scrie o carte despre el. De obicei, istoricul profesionist pornește greu pe un asemenea drum, gândindu-se că, dacă nu va ajunge la un sfârșit întru totul mulțumitor, nu va avea liniște nicicând, oricâte alte reușite istoriografice ar mai avea. Sergius Ciocanu este arhitect și istoric și a pășit cu mult curaj pe această cale, oferind specialiștilor, dar și publicului larg, o carte bine construită, care cuprinde interpretări istorice judicioase și curajoase asupra începuturilor, dezvoltării urbane și bisericilor din Chișinău (secolele XV-XIX). Ca arhitect și doctor în arhitectură, Sergius Ciocanu a făcut în întreaga sa carieră casă bună cu istoria ca disciplină de învățământ și cercetare, umblând chiar și prin pridvoarele ei heraldice și sigilografice, astfel că a ajuns să îmbine, cât se poate de potrivit, pasiunea pentru construcții cu pasiunea pentru trecut, devenind specialist în istoria și protejarea patrimoniului cultural din Moldova dintre Prut și Nistru.

[...]

Cartea lui Sergius Ciocanu cuprinde în timp patru veacuri, începând cu prima atestare a toponimului Chișinău (1436), iar în spațiu, grupul de sate de pe râul Bâc, care au drept determinant, tocmai toponimul amintit. Cercetarea terenului, genuină arhitectului, a fost făcută cu metodele istoricului, prin „utilizarea de hărți/planuri și documente istorice atât publicate, cât și inedite, referitoare la problema hotarelor chișinăuiene (sec. XVII-XIX)”, iar rezultatul la care a ajuns este pe de-a-ntregul surprinzător: târgul Chișinău a fost inițiat pe o „bucată” din moșia vecină, Buiucani, după care s-a întins peste satul Chișinău, care ocupa bazinul pâraielor Mălina Mare și Mălina Mică, astfel încât, scrie inspirat autorul „am putea, pe bună dreptate, să numim Chișinăul, drept «moșia celor două Măline»”. Cercetarea timpului în care s-a

---

⁹ ZAHARIUC, Petronel. Cuvânt-înainte. In: Orașul Chișinău: Începuturi, dezvoltare urbană, biserici (secolele XV-XIX). Chișinău: Cartdidact, 2017, pp. 9-12.

născut și a crescut orașul Chișinău, proprie istoricului, a fost făcută și cu metodele arhitectului și ale inginerului topograf, pentru că, la fiecare variație de creștere urbanistică, Sergius Ciocanu ne întâmpină cu o hartă ingenios realizată. Totodată, autorul înfruntă probleme dificile ale istoriei orașului Chișinău: vremea înființării, raporturilor cu stăpânii de pământ (domnia, mănăstirea Galata și Frumoasa din Iași, boieri și familii boierești), cadastrarea (piețe, ulițe, mahalale) etc., găsim soluții, fie prin analiza și acceptarea unor cercetări mai vechi, fie prin propunerea unor ipoteze noi, care, sunt sigur, își vor găsi locul în istoriografia urbană românească. Uneia dintre probleme, cercetată de mulți istorici ai Chișinăului, Biserica domnească „Sfântul Nicolae”, Sergius Ciocanu îi oferă o minuțioasă examinare, purtând-o prin timp, din deceniile de lângă mijlocul secolului al XVII-lea, la „risipirea” ei de cutremur și de tătari în 1738-1739 și până la reconstrucția, în aceiași ani, datorită serdarului de Orhei, Lupu Năstase. Autorul consideră, aducând și argumente, că la nici două decenii după refacere, acestei biserici, iar nu alteia, i s-a mutat hramul cu o lună mai devreme, înaintea Postului Nașterii Domnului, la sărbătoarea Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil.

Tot în veacul al XVIII-lea, odată metamorfoza Bisericii „Sfântul Nicolae”, peisajul eclesastic al Chișinăului s-a îmbogățit foarte mult, astfel încât numărul edificiilor de cult a urcat spre șapte. Un punct central de interes al acestei cărți și o contribuție majoră a autorului la cunoașterea istoriei Chișinăului este stăruința cu care Sergius Ciocanu a arătat adevărul cuprins în vorbele secund-maiorului Von Raan, care a văzut printre flăcări, în 1788, că orașul avea „șase sau șapte biserici”, și în cele ale baronului Von Campenhausen, care a văzut ruinele a nu mai puțin de 1.000 de case și școala domnească de la Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”. Cu alte cuvinte, Chișinăul era un oraș important al Moldovei, cel mai important din Moldova dintre Prut și Nistru, o poartă către teritoriile tătărești și către Imperiul Otoman, rang în care l-a găsit ocupația rusească din 1812. Sergius Ciocanu a scuturat praful de pe cărțile și documentele vechi și a bătut Chișinăul în lung și-n lat, de la „platani de la Buiucani”, „la izvoarele de la Râșcani” (Dumitru Matcovschi), ca să ne arate, fie și aieva, care dintre bisericile Chișinăului din veacul al XVIII-lea a mai rămas, găsim Biserica „Sfinții Ioachim și Ana – Nașterea Maicii Domnului” (Măzărache),

singura supraviețuitoare, dintre cele șapte, a cutremurului din 1802, la care a adăugat Biserica „Învierea Domnului – Sfinților Împărați Constantin și Elena”, ctitoria familiei Râșcanu din satul Visterniceni, sat care s-a alipit de ceva vreme orașului.

Cataclismului din 1802, venit din pământ, i-a urmat un altul, venit de peste zare, războiul ruso-turc din 1806-1812, astfel că orașul și țara nu au avut răgazuri să se refacă deplin. Cu toate acestea, autorul a căutat viață urbană în distrugerile aduse de cutremur și a găsit aici urme ale ei, fie sub forma încercării lui Alexandru Vodă Moruzi de a reazeza școala domnească din Chișinău, fie sub forma refacerii lăcașurilor de cult ale ortodocșilor (bisericele: „Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil”, „Înălțarea Domnului”, „Sfântului Ilie” și „Buna Vestire”) și ale armenilor (Biserica „Sfânta Născătoare de Dumnezeu”) în direct legătură artistică cu climatul cultural din capitala Moldovei.

[...] Sergius Ciocanu s-a străduit să identifice toate măsurile politice și administrative, adică să calce pe pietrele de deasupra apei, prin care s-a ajuns la schimbarea atmosferei politice și bisericești de la Chișinău, confirmată prin construirea Catedralei Mitropolitane „Nașterea Domnului” și a întregului complex mitropolitan.

Catedrala, cu mitropolia și toate edificiile care o compun, este cu adevărat impunătoare, însă Chișinăul a mai avut în prima jumătate a secolului al XIX-lea un număr însemnat de biserici, unele refăcute după cutremurul din 1802, iar altele ridicate „din pajiște” în diferite zone ale orașului, pe care Sergius Ciocanu cu multă sagacitate le-a identificat și le-a ordonat după data înființării și confesiune, întocmind pentru fiecare o temeinică fișă de monument. [...]

În întregul ei, această carte arată maturitatea științifică a autorului ei, profesorul Sergius Ciocanu, precum și temeinica sa pregătire atât de arhitect, cât și de istoric, deschizându-i, totodată, o punte către frumoase realizări în viitor.

TRANSFORMAREA SONDAJULUI DE OPINIE ÎN BRAND INSTITUȚIONAL (concluzii, recomandări)

Sondajele de opinie *Topul celor mai citite cărți*, realizate anual de BNRM, scot în evidență cele mai solicitate cărți ale autorilor din Republica Moldova. Rezultatele acestora sunt utile activității bibliotecilor în promovarea lecturii, dezvoltarea competenței de cultura lecturii. La fel, aceste rezultate sunt un indiciu pentru îmbunătățirea colecțiilor bibliotecilor, prin achiziționarea cărților în conformitate cu preferințele cititorilor.

În realizarea ediției a 22-a a sondajului de opinie constatăm un șir de reușite:

- aplicarea chestionarului online, ceea ce a contribuit la cunoașterea opiniilor în ceea ce privește lectura cărților preferate atât ale utilizatorilor, cât și ale non-utilizatorilor bibliotecilor;
- majorarea numărului de participanți la sondaj;
- diversificarea arealului geografic al participanților, incluzându-se pentru expunerea preferințelor de lectură și respondenți din alte țări;
- inițierea/anunțarea Concursului național „Cea mai bună promovare a cărților din cadrul *Topului celor mai citite cărți ale anului...*”, fapt ce va contribui la atragerea și implicarea factorilor interesați (instituții, autori, cititori etc.) în promovarea lecturii, cărții;
- menționăm implicarea activă a bibliotecilor publice teritoriale în diseminarea chestionarului *Topului* anual, mizând totuși în perspectivă pe impulsivitatea în acest sens a bibliotecilor școlare, de colegii, universitare etc.

În același timp, conchidem că este evidentă necesitatea îmbunătățirii organizaționale a sondajului de opinie (respectarea termenilor și modalităților de prezentare a informației despre organizarea sondajului, poate schimbarea perioadei de organizare, diseminarea informației în comunitate). Din perspectiva organizatorilor sondajului este oportună utilizarea paginii instituționale WEB a BNRM pentru diseminarea informației și accesarea chestionarului. Este necesară implicarea mai activă a bibliotecilor de toate tipurile în realizarea sondajului. În egală măsură este evidentă lărgirea ariei tematice, a criteriilor de selectare a cărților incluse în chestionarul sondajului.

Valorificarea rezultatelor sondajului de opinie necesită centrarea eforturilor atât a organizatorilor, cât și a bibliotecilor de toate tipurile (informarea și cunoașterea rezultatelor *Topului* anual, promovarea acestora prin intermediul campaniilor, programelor, activităților de lectură, implicarea bibliotecarilor în procesul de analiză și sinteză a publicațiilor etc.). Și, evident, bibliotecile trebuie să se orienteze spre achiziționarea cărților incluse în topurile anuale, pentru a spori nivelul de promovare a lecturii și a dezvolta competența de cultura lecturii.

**Topul
celor mai citite
10 cărți, editate în anul 2017**

Bun de tipar: 26.09.2018

Coli de tipar: 3,87

Tiraj: 25 ex.

Tiparul sub comanda nr. 17

executat la Primex.com,

Chișinău